

HALDEN
KOMMUNE

VI I HALDEN

Kunnskapsgrunnlag for planlegging

2020

Innhold

Innledning.....	4
Bakgrunn	5
Bærekraft.....	7
Del 1	9
Hvem og hva er vi i Halden	9
Befolkningsutvikling, og årsaker til vekst i 2019	10
DEL 2	14
Sosial bærekraft	14
Sosial bærekraft og universell utforming	14
Mål 1 Utrydde fattigdom	15
Risikofaktorer for å komme i en situasjon med lavinntekt.	15
Lavinntekt.....	0
Andel husholdninger med enslige forsørgere (under 45 år)	2
Mål 2. Utrydde sult	6
Mål 3. God helse	8
Helserelatert adferd	8
Rusmidler.....	11
Alkohol, skjenkebevillinger og åpningstider for alkoholsalg	13
Helsetilstand	18
Ensomhet og skilsmisse er medvirkende	19
Risikofaktorer – forebyggbare sykdommer	20
Psykisk helse	20
Sykdomsgrupper	21
Hjerte- og karsykdom	21
Kreft.....	23
Muskel- og skjelett.....	23
Tannhelse	23
Mobbing voksne.....	24
Om helsetilstanden i Halden.....	24
Mål 4 God Utdanning	26
Sosial trivsel 7. klassetrinn og 10. klassetrinn.....	26
Mobbes på skolen – 7. klassetrinn og 10. klassetrinn.....	27
Mestringsnivå i lesing, 5. klasse i %.....	28
Videregående eller høyere utdanning, 30-39 år i%	29

Prognose for rekrutteringsbehov for Østfold, etter utdanningsnivå. Middels nasjonal vekst, middels næringsattraktivitet i%.....	30
Om utdanning	31
Mål 5 Likestilling mellom kjønnene	32
Utdanning	34
Mål 16 Fred og rettferdighet	35
Vold, og bruk av krisesenter	36
DEL 3	37
Miljømessig bærekraft	37
Mål 6 Rent vann og gode sanitærforhold	38
Drikkevann, badeplasser og legionella.....	38
Mål 7 Ren energi for alle	40
Personbiler.....	40
Energiforbruk til oppvarming.....	42
Mål 13 Stoppe klimaendringene	45
Naturfare og naturskadehendelser.....	49
Mål 14 Liv under vann	50
Arealbruk i strandsonen	51
Mål 15 Liv på land	52
Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord til andre formål enn landbruk (i dekar).....	52
DEL 4	55
Økonomisk bærekraft	55
Mål 8 Anstendig arbeid og økonomisk vekst	56
Overskudd / underskudd på arbeidsplasser for de bosatte i Halden etter utdanningsnivå, bosted og arbeidssted.	56
Mål 9 Innovasjon og infrastruktur	61
Patenter per 1000 innbyggere (2015) økonomiske regioner	62
Forskere og faglig personale per 1000 sysselsatte 2011-2017	62
Mål 10 Mindre ulikhet	63
Avstand mellom de ti % rikeste (P90)og fattigste.(P10).....	66
Mål 11 Bærekraftige byer og samfunn	68
Frivillig sektor og lokalsamfunnsutvikling.....	68
Fysisk miljø.....	70
Boligpriser og gjeld.....	71
Friluftsliv, tilgjengelighet og internkontroll	72
Om skader og ulykker	75

Avfallshåndtering	78
DEL 5	80
Mål 17 Samarbeid for å nå målene	80
Kommunal planstrategi	80

Innledning

I henhold til folkehelseloven er kommunens ansvar å fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse. Kommunen skal bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller og bidra til å beskytte befolkningen mot faktorer som kan ha negativ innvirkning på helsen.

Loven pålegger at kommunen sørger for at medvirkning skjer blant annet gjennom råd, uttalelser, samarbeid og deltakelse i planlegging. Kommunen skal legge til rette for samarbeid med frivillig sektor.

God oversikt over helse og påvirkningsfaktorer er en forutsetning for å beskrive folkehelseutfordringene, og nødvendig for å planlegge og gjennomføre tiltak. Kommunen skal særlig være oppmerksom på trekk ved utviklingen som kan skape eller opprettholde sosiale eller helsemessige problemer eller sosiale helseforskjeller.

Kommunens oppgave med å ha oversikt er ikke ny. Den har kommunen i praksis hatt siden Sundhedsloven av 1860. Med folkehelseloven gis arbeidet med å ha god oversikt ny aktualitet, spesielt fordi dette er nært knyttet til kommunens og fylkeskommunens planprosesser.

Loven setter som krav at oversikten inngår som grunnlag for planstrategien ved fastsetting av mål og strategier. Oversikten er også grunnlag for folkehelseiltak og hensyn til folkehelse i det daglige

arbeidet.

Kommunens oversikt og påvirkningsfaktorer skal tjene tre hovedformål:

0. Grunnlag for beslutninger i folkehelsearbeidet som utøves "fra dag til dag", ved utforming av tiltak og tilsyn eller ved revisjon av planer. Beslutninger kan også dreie seg om å gå grundigere inn i et område som peker seg ut som særlig utfordrende eller positivt.
1. Grunnlag for beslutninger i forbindelse med det fireårige planløpet etter plan- og bygningsloven med handlingsplan og årsbudsjett.
2. Grunnlag for beslutninger i forbindelse med langsiktig planlegging, knyttet opp mot prosesser i plan- og bygningsloven og kommunal planstrategi.

Foreliggende oversikt er et kunnskapsgrunnlag som sier noe om fakta for hele kommunen samlet. Dette dokumentet er et grunnlagsdokument for kommunens planstrategi, og vil oppdateres hvert 4.år. I tillegg til dette vil det bli utarbeidet en egen enklere oversikt for folkehelseområdet som skal

oppdateres løpende. Dette arbeidet gjøres sammen med Viken fylkeskommune. Informasjonen som framkommer må tolkes i lys av annen kunnskap om lokale forhold. Prioriteringer av satsningsområder foretas i kommunale planer og i planstrategien og ikke i dette dokumentet.

Bakgrunn

Halden kommune utarbeidet det første dokumentet med oversikt over helsetilstanden i 2013. Det ble laget en ny versjon i 2015, hvor forskrift om oversikt over folkehelsen lå til grunn for utformingen. Kravene i forskriften vil i dette dokumentet fortsatt bli oppfylt, men inndelingen av områdene er annerledes.

Halden kommune endrer oversiktsdokumentet slik at det gjenspeiler nasjonale og regionale tiltak om å bidra til å oppfylle FNs bærekraftsmål innen 2030.

Høsten 2015 vedtok FNs medlemsland 17 mål for bærekraftig utvikling frem mot 2030. Bærekraftsmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. De gjelder for alle land og er et veikart for den globale innsatsen for en bærekraftig utvikling.

Norge har sluttet seg til at dette skal være den politiske retningen for å jobbe med de store utfordringene. Det er derfor viktig at bærekraftsmålene blir en del av kunnskapsgrunnlaget for planleggingen i kommunen. Folkehelseavdelingen i Viken fylkeskommune har villig delt dokumenter og statistikk til Folkehelseråd giver i Halden. Dette har underlettet arbeidet med å tilpasse dokumentet i ønsket form.

De 17 målene er:

- Utrydde alle former for fattigdom i hele verden
- Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk
- Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder
- Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle
- Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling
- Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle
- Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris
- Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle
- Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon
- Redusere ulikhet i og mellom land
- Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige

- Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre
- Handle umiddelbart for å stoppe klimaendringene og bekjempe konsekvensene av dem
- Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling
- Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av arts mangfold
- Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer
- Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling

Kommunen har valgt å gruppere målene i 4 område, slik Viken fylkeskommune har valgt å gjøre det. ¹

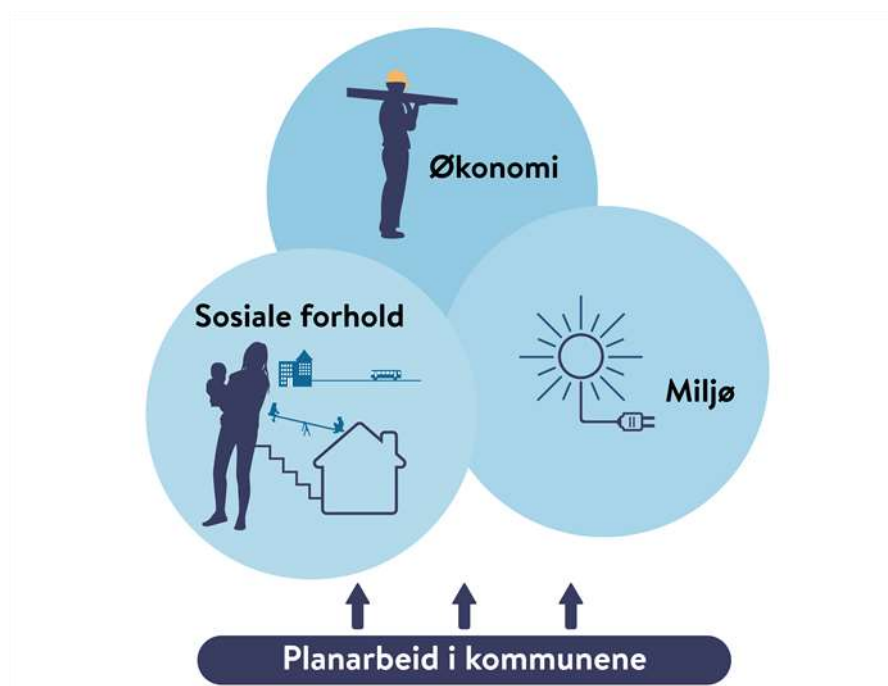
¹ Illustrasjoner er hentet fra Viken fylkeskommunes kunnskapsgrunnlag «Vi i Viken»

Bærekraft

Bærekraftsbegrepet brukes ofte for å vurdere om utviklingen i et system eller aktiviteter er levedyktige i et langsiktig perspektiv. Det handler om langsiktige mål, gå i en ønsket retning og prioritere og handle i tråd med dette.

Bærekraftsmålene kan sammenfattes i tre områder som går i hverandre. ²

Kommunes verktøy for å påvirke disse tre områdene er planlegging.

² Figur fra FHI

Del 1

Hvem og hva er vi i Halden

Fra 2020 ble Halden en del av Viken fylke. Fra å være en av de store kommunene i Østfold, har Halden blitt en av mange mellomstore kommuner.

Befolkningsveksten i kommunen i 2019 var på 0,45%. Halden hadde fødselsunderskudd i 2019.

Folketall per 27.02.2020

31 373

Areal

642,4 km²

Innvandring

Innvandrere utgjorde i 2020 15,7 %
av befolkningen i Halden.

For Norge var tallet 18,2 %.

Befolkningsutvikling, og årsaker til vekst i 2019

Befolkningsvekst i prosent i Halden ³

År	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Hele landet	1,23	1,28	1,33	1,31	1,14	1,11	0,9	0,85	0,93	0,85	0,62
Halden	1,36	1,54	1,11	1,14	0,84	0,65	0,71	0,8	0,71	0,81	0,45

Befolkningen i Halden økte med 196 personer i 2020⁴

År		2015	2016	2017	2018	2019*	2020
Geografi	Alder						
Halden	alle aldre	30 328	30 544	30 790	31 037	31 177	31 373
	0-17 år	6 319	6 288	6 291	6 262	6 214	6 220
	80 år +	1 519	1 496	1 504	1 502	1 504	1 511

³ Kilde: Folkehelseprofil 2020/SSB

⁴ Kommunehelsas statistikkbank, tall per 01.01.2020

For 2019 ifølge SSB:

1 112 personer flyttet ut av kommunen

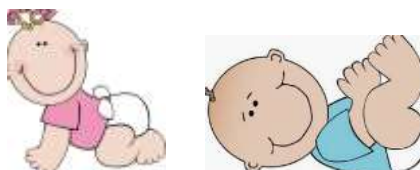
1 258 personer flyttet til kommunen

299 personer døde

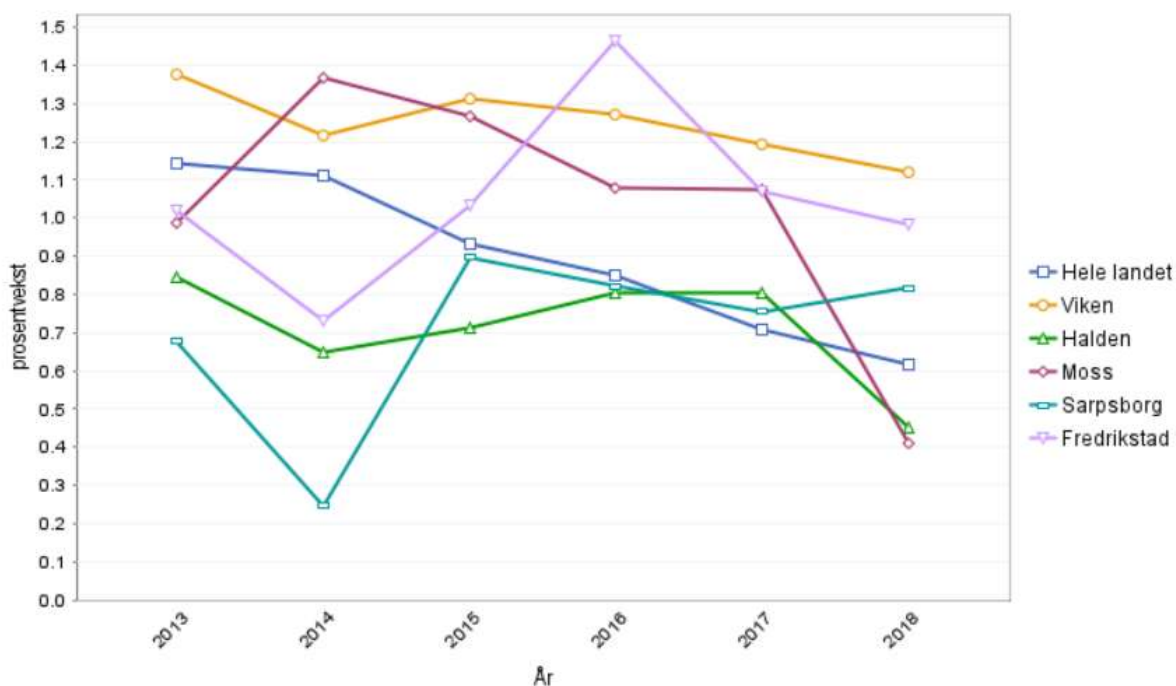
257 barn ble født.

Av de som flyttet til kommunen i 2018 var 449 innvandrere, flyktninger som ble bosatt, eller innvandrere som kom flyttende fra andre steder i Norge. 273 personer i disse gruppene flyttet ut av Halden

Det er stor variasjon i befolkningsvekst i fylket. Halden er blant kommunene med lavest befolkningsvekst.⁵

⁵ Kommunehelsas statistikkbank

Befolkningsprognoser

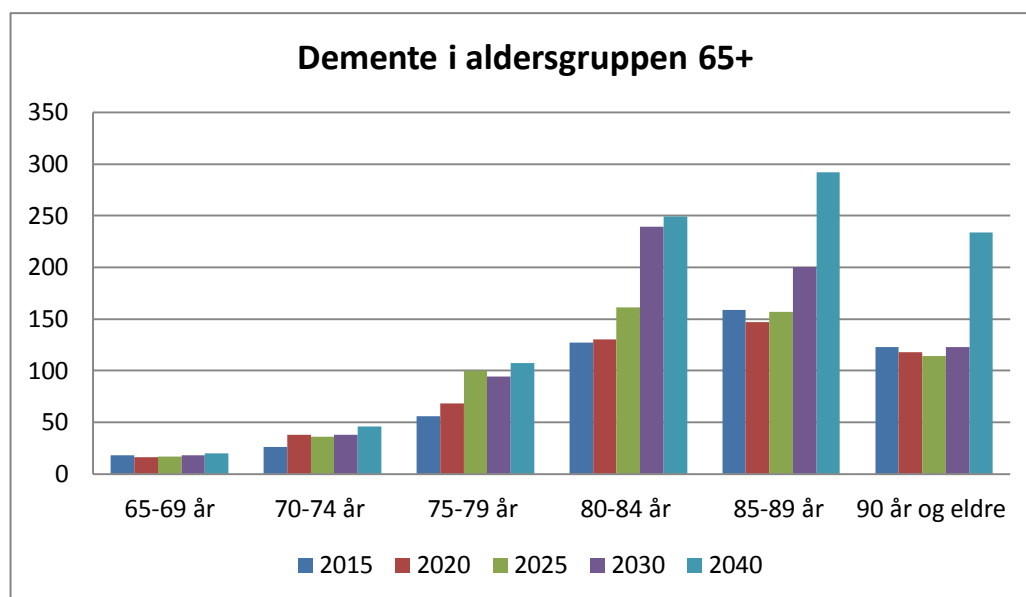
Befolkningsprognose fordelt på aldersgrupper – framskrevet til 2040⁶

	2018	2020	2025	2030	2035	2040
0 år	280	287	306	321	323	322
1-5 år	1575	1534	1572	1674	1731	1729
6-12 år	2509	2528	2351	2373	2508	2600
13-15 år	1126	1097	1121	1035	1049	1116
16-19 år	1476	1492	1533	1514	1429	1473
20-44 år	9602	9637	9890	10230	10297	10097
45-66 år	9072	9249	9470	9599	9700	9888
67-79 år	3865	4037	4528	4581	5029	5450
80-89 år	1207	1242	1454	2070	2342	2442
90 år eller eldre	295	283	292	331	429	657
Totalt	31007	31386	32517	33728	34837	35774

Demenssykdom forekommer sjelden hos personer under 50 år. Forekomst av demenssykdom er 0,9% hos aldersgruppen 65-69 år, 2.1 % for aldersgruppen 70-74 år, 6,1 % for aldersgruppen 75-79 år, 17.6 % for aldersgruppen 80- 84 år, 31.7 % for aldersgruppen 85-89 år og 40,7 % for aldersgruppen over 90 år. ⁷ Bildet under illustrerer økning i antall eldre med en sannsynlig demensdiagnose. Befolkningsfremskrivningen er endret noe for Halden etter at dette bildet ble laget, men tendensen er den samme.

² Kilde: SSB, Espen Sørås

⁷ Kilde: Demensplan 2015

Om befolkningsinformasjonen

- Befolkningsveksten i Halden har vært varierende de senere år. Fra 2020 og fram mot 2030 viser prognosene en befolkningsvekst med ca. 7,5 prosent.
- Halden har ca. 16 prosentandel innvandrere/norskfødte med innvandrerforeldre.
- Halden har noe høyere antall befolkning over 80 år enn gjennomsnitt for landet.
- Prognoser viser at antall demente er stigende, og vil særlig være økende fram mot 2040.

Statistikken viser at Halden kommune har en sammensatt befolkning. Det er viktig at dette tas med i den videre planleggingen av tjenestetilbudet, og at man søker å finne virksomme tiltak for å begrense negative trekk ved befolkningsprognosene.

Grupper som kommunene bør være særlig oppmerksomme på er et økende antall eldre og demente. En av de største omsorgsutfordringene vi står overfor som følge av økt levealder og endret alderssammensetning i befolkningen, er at tallet på mennesker med ulike demenslidelser sannsynligvis vil bli fordoblet i løpet av 35 år. Den sterkeste veksten vil skje om 10 – 15 år⁸.

⁸ Kilde: Demensplan 2015

DEL 2

Sosial bærekraft

Den sosiale delen av bærekraftsmålene handler om å sørge for at alle mennesker får et anstendig liv. Det handler om fordeling av goder i samfunnet, en god bolig, et trygt lokalsamfunn, muligheter for å delta i samfunnet, utdanning og en lønn å leve av. For å få et bærekraftig samfunn er det en forutsetning med et godt folkehelsearbeid. Halden kommune har hatt fokus på sosial bærekraft i planleggingen i mange år, og det ble særlig synlig i sentrumsplanen(2018) og de planene som har kommet etter denne. Kommunen så klare sammenhenger med folkehelse og sosial bærekraft.

Vi har samlet 6 av bærekraftsmålene under denne overskriften.

Mål 1. Utrydde fattigdom

Mål 2 Utrydde sult

Mål 3 God helse

Mål 4 God utdanning

Mål 5 Likestilling mellom kjønnene

Mål 16 Fred og rettferdighet.

Sosial bærekraft og universell utforming

Regjeringen har laget egne målsetninger om universell utforming. Halden kommune har utarbeidet en egen strategi for hvordan vi kan jobbe systematisk for å gjøre alle områder universelt utformet. Universell utforming bidrar til sosial bærekraft fordi flere kan delta i arbeidslivet, ta utdanning, ta offentlig transport og ha tilgang på bolig.

Mål 1 Utrydde fattigdom

I Norge sier 6 % av befolkningen at det er vanskelig å få endene til å møtes.

7 % sier de ikke har råd til en ukes ferie i løpet av ett år.

24 % sier de ikke har mulighet til å klare en uforutsett utgift.

I 2019 hadde 588 innbyggere i Halden økonomisk sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold.

Risikofaktorer for å komme i en situasjon med lavinntekt.

Det er noen grupper i samfunnet som er overrepresentert blant de som har økonomiske utfordringer.

- Personer med lav inntekt
- Enslige forsørgere
- Uførepensjonister
- Minstepensjonister

- Mottakere av økonomisk sosialhjelp
- Arbeidsledige
- Innvandrere

Lavinntekt

Norge bruker EU sin fattigdomsgrense på 60% av medianinntekten når fattigdom skal defineres. Denne definisjonen tar kun hensyn til husholdningens inntekt og sier ingenting om den økonomiske situasjonen etter at faste utgifter er betalt. I tabellen over ser en at en familie med mange barn kan ha en ganske høy inntekt og likevel bli klassifisert som en lavinntektshusholdning. Vi vet ikke noe om hvordan familien selv opplever sin situasjon. Vi i Halden har for eksempel lavere utgifter enn kommuner nærmere Oslo. Inntekten alene forteller oss derfor ikke hvordan husholdningens økonomi er, men den kan si noe om risikoen for fattigdom.

Når vi snakker om fattigdom i Norge, så snakker vi om relativ fattigdom. Det handler om å ikke ha råd til det de fleste andre har råd til og å ha mangler for å ha en anstendig livsstandard.

Absolutt fattigdom er ikke noen stor utfordring i Norge. De områdene i verden med størst utfordring finner vi i Afrika sør for Sahara.

Norge har gode velferdsordninger som sørger for lik tilgang til for eksempel helsetjenester og utdanning, og vi har trygdesystemer som ivaretar innbyggerne. Likevel ser vi at den relative fattigdommen har økt de senere år, og inntektsulikeheten har også vært økende.

Det er vanlig å bruke inntekt som indikator for fattigdom. Det trenger ikke være sammenheng mellom opplevd fattigdom og inntekt. Flere faktorer spiller inn. En SSB rapport viser at kun halvparten av de som opplever at de er fattige lever i en lavinntektsfamilie, mens mange lavinntektsfamilier ikke opplever at de har økonomiske problemer. Faktorer som påvirker opplevelsen er livsfase, bosted og hvem man omgås til daglig.

Grensebeløp for lavinntekt i Norge i 2018⁹ basert på 60% av medianinntekten.

	EU-skala, 60 prosent (kr)
	2018
Enslig	228 400
Enslig forsørger med ett barn	297 000
Enslig forsørger med to barn	365 500
Enslig forsørger med tre barn	434 000
Par uten barn	342 700
Par med ett barn	411 200
Par med to barn	479 700
Par med tre barn	548 200
Par med fire barn	616 800

Inntekt per mnd. 12 årsinntekt/12

Husholdninger, lav inntekt, alle aldre i prosent¹⁰

År	2014	2015	2016	2017	2018
Geografi					
Hele landet	7,2	7,3	7,3	7,4	7,4
Halden	9,4	9,8	9,5	9,7	9,8
Moss	8,1	8,1	8,0	8,5	8,4
Sarpsborg	9,6	9,8	9,7	10,2	10,3
Fredrikstad	9,2	9,4	9,5	9,8	10,1

Dette er prosent av befolkningen i alle aldre som bor i husholdninger med inntekt lavere enn 60 % av nasjonal medianinntekt. Det er foretatt sammenligninger med noen kommuner nabokommuner. Halden er over gjennomsnittet på landsbasis i husholdninger med lavinntekt.

Tallene for 2018 er endret til at personer som har en brutto finanskapital på 1G eller mer er utelatt. (bankinnskudd og verdipapirer. 1 G er kr 99 858.pr.1.mai 2019)

⁹ SSB. Tabell 09593

¹⁰ Kilde: Kommunehelsas statistikkbank/SSB

Lavinntekt (husholdninger) 0-17 år i prosent¹¹

År	2014	2015	2016	2017	2018
Geografi					
Hele landet	8,3	8,5	8,8	9,2	9,3
Halden	10,6	11,1	10,6	10,7	11,0
Moss	9,4	9,8	9,6	11,2	11,4
Sarpsborg	10,5	10,7	11,5	12,5	12,3
Fredrikstad	10,9	11,7	12,7	13,2	13,5

Dette er prosentvis andel av personer i aldersgruppen 0-17 år som bor i husholdninger med inntekt lavere enn 60 % av nasjonal medianinntekt i 2017. Tallene er hentet fra kommunehelse statistikkbank og er beregnet etter EU-skala. Det er varierende økning blant kommunene i tabellene.

Tabellen ble fra 2018 er endret slik at personer som har en brutto finanskapital på,1G eller mer er utelatt. (bankinnskudd og verdiapirer. 1G er kr. 99 858 per 1.mai 2019).

I Halden utgjør dette mer enn 1000 barn som bor i husholdninger med inntekt lavere enn 60 % av nasjonal medianinntekt.

Det har vært et økende fokus på lavinntekt blant barn. Det er flere årsaker til det, og en av disse er at fattigdom kan ha en negativ påvirkning på barns liv både på kort og lang sikt. Man finner systematiske forskjeller blant barn avhengig av hvor foreldrene er på den sosioøkonomiske stigen. De med foreldre med lav inntekt deltar i mindre grad enn andre i organiserte aktiviteter, de er overrepresentert med lav trivsel i skoleundersøkelser, vi ser at helse, og spesielt psykisk helse har sammenheng med familieøkonomi. Barn som vokser opp i familier med lav inntekt bor ofte dårligere og trangere enn andre.

Andel husholdninger med enslige forsørgere (under 45 år)

Barn av enslige forsørgere, i prosent¹²

Dette er beregnet ut fra andelen barn som det utbetales utvidet barnetrygd for i prosent av alle barn det utbetales barnetrygd for. Som enslig forsørger regnes personer som mottar utvidet barnetrygd for ett barn mer enn de faktisk har. Dette kan inkludere noen som bor i et samboerforhold.

¹¹ Kommunehelse statistikkbank.

¹² Kilde: Folkehelseprofil 2019/Arbeids- og velferdsetaten (NAV)

År	2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Geografi					
Hele landet	17,5	17,0	16,6	16,2	15,9
Halden	21,7	21,7	21,6	21,2	20,7
Moss	21,3	20,3	19,5	19,3	19,2
Sarpsborg	22,5	21,9	21,4	20,9	20,4
Fredrikstad	20,5	20,5	20,3	19,9	19,7

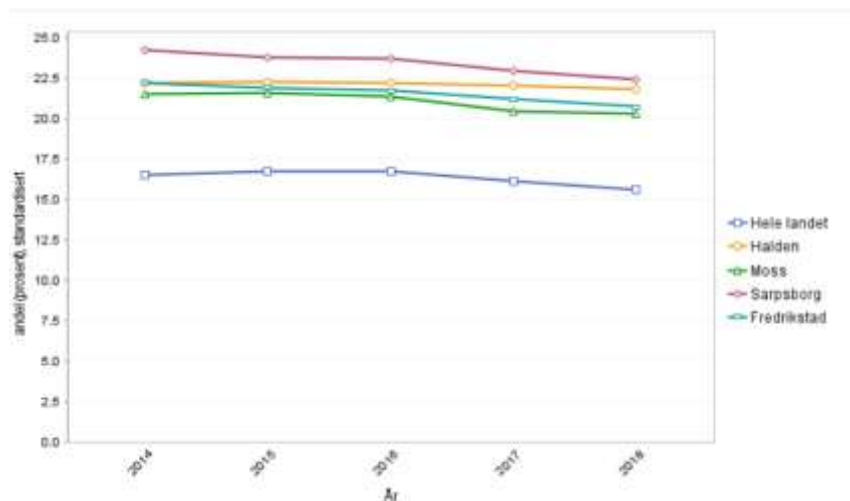
Husholdninger med bare en voksen har som regel dårligere utgangspunkt enn der det er to inntekter. Enslige forsørgere har også barn som skal ha mat, husrom, klær og utstyr. I den nasjonale leveårskundersøkelsen oppgir 37 % av enslige forsørgere at de ikke har mulighet for å klare en uforutsett utgift på kr. 10.000. 10% sier de ikke kan delta på regelmessig fritidsaktivitet. ¹³

Sosialhjelpsmottakere, 20-66 år, andel prosent. ¹⁴

År	2014	2015	2016	2017	2018
Geografi					
Hele landet	16	17	17	16	16
Halden	22	22	22	22	22
Moss	22	22	21	20	20
Sarpsborg	24	24	24	23	22
Fredrikstad	22	22	22	21	21

¹³ SSB

¹⁴ Kilde: kommunehelsa statistikkbank.2020

Halden ligger stabilt.

Mottakere av stønad til livsopphold (B) – kjønn samlet, 20-29 år, andel (prosent)¹⁵

År	2014	2015	2016	2017
Geografi				
Hele landet	8,9	9,3	9,2	8,5
Østfold	12,9	12,9	12,5	11,6
Halden	12,6	12,1	12,0	10,9
Moss	13,4	12,8	13,0	11,0
Sarpsborg	14,4	14,0	13,2	12,7
Fredrikstad	12,9	12,9	12,5	11,6

Halden ligger bedre an enn Østfold, men dårligere enn landsgjennomsnittet.

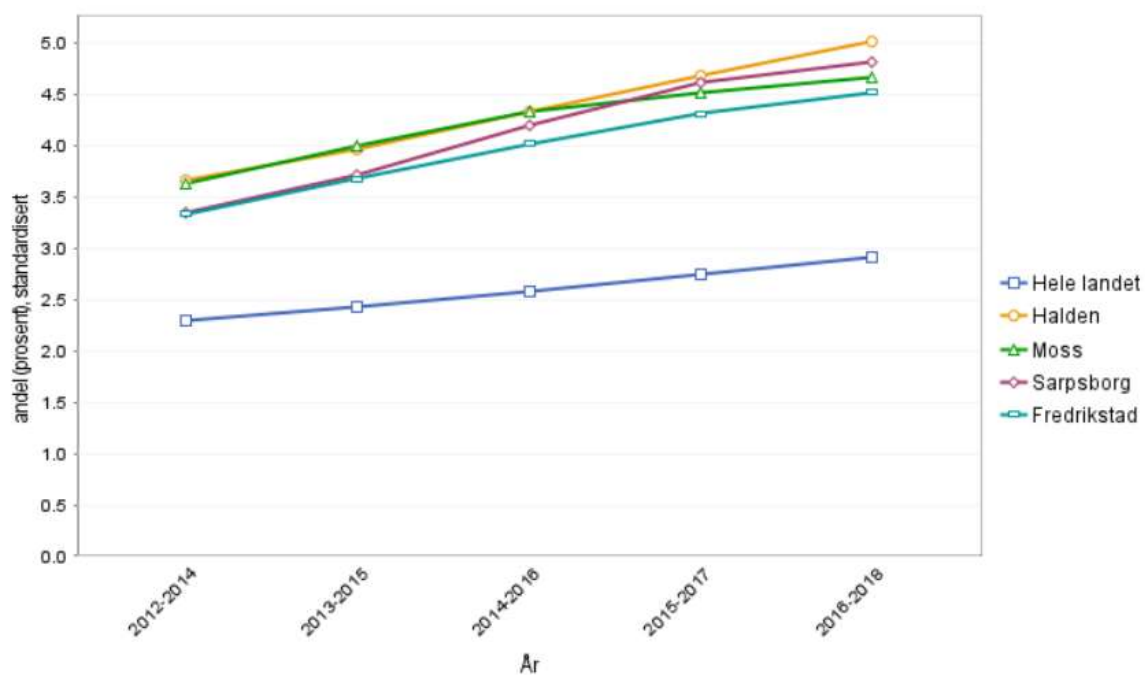
Grupper som står utenfor arbeidsliv og skole har oftere dårligere psykisk helse og mer usunne levevaner enn de som er i arbeid. Årsakene til sykefravær og uførepensjon er vanskelige å fastslå. Ofte er de sammensatte, og forhold som usikker arbeidssituasjon, nedbemanning og livstilsfaktorer kan påvirke sykefraværet og andelen som søker om uføreytelser. Flertallet av

¹⁵ Kilde: KommuneHelse statistikkbank 2020

sykemeldinger og langvarige trygdestønader gis for muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser som angst og depresjon.

Andel med uføretrygd 18-44 år

År	2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Geografi					
Hele landet	2,3	2,4	2,6	2,7	2,9
Halden	3,7	4,0	4,3	4,7	5,0
Moss	3,6	4,0	4,3	4,5	4,7
Sarpsborg	3,3	3,7	4,2	4,6	4,8
Fredrikstad	3,3	3,7	4,0	4,3	4,5

Mål 2. Utrydde sult

Dette målet handler om å sikre mattrygghet, utrydde sult, bedre ernæring og fremme et bærekraftig landbruk.

Halden kommune har 63.000 daa fulldyrket jord fordelt på cirka 210 driftsenheter. Arealet av dyrket mark utgjør 8,2 prosent av Østfolds totale areal dyrket mark.

Jordsmonn i kombinasjon med gunstig klima gjør at jordbruksarealene i Halden hovedsakelig er høyproduktive. Nesten alt jordbruksareal i Halden nyttes til produksjon av matkorn.

Overvekt inkludert fedme, menn

Det er foretatt måling av andel menn med overvekt og fedme i prosent av alle menn på sesjon, gjennomsnitt for 7-årsperioden 2003-2009. Overvekt og fedme regnes som KMI større eller lik 25kg/m² for voksne over 18 år. Tallene er usikre, men har vært sammenfallende for Halden, Østfold

og landet. Den siste perioden har tallene vist en nedgang i Halden i motsetning til Østfold og landet forøvrig.

Oversikt fedme 17 år.¹⁶ (i prosent – de med KMI over 25)

År	2011-2014	2012-2015	2013-2016	2014-2017	2015-2018
Geografi					
Hele landet	21	22	23	23	23
Halden	23	23	23	23	23
Moss	21	22	21	22	22
Sarpsborg	24	26	26	26	26
Fredrikstad	22	23	24	25	24

Overvekt inkl. fedme, kvinner (i %, de med KMI over 25)

(Overvekt blant gravide ved første svangerskapskontroll)

År	2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Geografi					
Hele landet	34	34	33	34	34
Halden	36	37	35	39	39
Moss	35	36	35	36	35
Sarpsborg	40	39	40	42	44
Fredrikstad	37	35	38	39	40

Sult er et marginalt problem i Halden, men det er familier som lever med vedvarende lav inntekt som benytter gratis tilbud om mat fra frivillige organisasjoner hver uke. Det er en større utfordring at andelen innbyggere med overvekt øker. Det kan imidlertid se ut som at utviklingen har bremsset litt opp de seneste årene. Det kan også se ut som at forekomsten av overvekt blant voksne i Norge er litt lavere enn i mange andre land. Miljø og levevaner er faktorer som påvirker fedme i befolkningen.

I den Norske befolkningen mellom 40 -45 år er ca. 25 % menn og 20% kvinner berørt av fedme.¹⁷

Nærmere 23 % av de over 18 år har fedme, og mellom 15 og 20% av norske barn har overvekt eller fedme. Fedme over tid gir økt risiko for sykdommer i hjerte/kar, diabetes og noen krefttyper.

¹⁶ Kommunehelsas statistikkbank 2020

¹⁷ Viken fylkeskommune, «Vi i Viken»

Mål 3. God helse

Dette målet handler om å sikre god helse for alle. God helse er en forutsetning for å oppnå en bærekraftig utvikling. Peter F. Hjort har definert god helse slik: *Ha evne til å tilpasse seg livets utfordringer og ha overskudd til å mestre hverdagens krav.*

Helserelatert adferd

Med helserelatert atferd menes helseatferd som har vist seg å ha innvirkning på et helseutfall. Dette kan for eksempel være fysisk aktivitet, ernæring og bruk av tobakk og rusmidler. Helserelatert atferd kan også omfatte seksualatferd og risikoatferd som kan føre til skader og ulykker.

I dag finnes det ikke nasjonale registre med gode data om levevaner. I folkehelseprofilen er det mest statistikk knyttet til helsemål som sykdommer og dødsårsaker. Denne statistikken kan likevel være nyttig ved vurdering av befolkningens levevaner. Flere kroniske sykdommer er i stor grad et resultat av befolkningens levevaner over tid. Ved å "lese" sykdomsmønstret i kommunen kan vi derfor indirekte få informasjon om levevaner.

Halden kommune gjennomførte i samarbeid med Østfold fylkeskommune en innbyggerundersøkelse i 2019 og har derfor et godt grunnlag for å si noe om levevanene til våre innbyggere.

Med levevaner tenker vi her på kosthold, fysisk aktivitet, røyking og annen helserelatert atferd.

Levevaner er ikke bare et resultat av personlige valg. De valgene den enkelte tar er også et resultat av miljø og levekår, og sykdomsmønstret kan derfor også gi en indikasjon på forhold ved miljøet og levekårene i kommunen.

Fysisk aktivitet

Befolkningsundersøkelsen for Halden fra 2019 viser at 71% av innbyggerne i Halden driver med fysisk aktivitet. Det er ulikhet i hvor aktive folk er etter hvor de bor i kommunen.

FYSISK AKTIVITET: Driver du med noen form for sport, mosjon, eller fysisk aktivitet?					
	Fylke	Kommune	Bydeler		
	Østfold	Halden	Halden sentrum	Halden nord	Halden syd
Antall intervju	16410	1653	559	589	505
Vekt	16415	1733	582	598	553
Ja	70 %	71 %	70 %	74 %	70 %
Nei	28 %	27 %	30 %	24 %	28 %
Vet ikke	1 %	2 %	1 %	2 %	2 %

Fysisk aktivitet i skolen

I faget kroppsøving har elevene i grunnskolen

478 årstimer på barnetrinnet. Dette tilsvarer ca 1,8 klokke time per uke. På ungdomstrinnet er det 223 årstimer per uke. Det vil si ca. 2 klokke timer per uke.

Ved flere av skolene i Halden blir elevene aktivisert i friminuttene via aktivitetsledere. Aktivitetene ledes av elever som har fått opplæring til oppgaven. Alle skolene i Halden jobber for å bli godkjent som helsefremmende. Et av kriteriene er at barna skal være fysisk aktive på skolen minst 60 minutter hver dag.

Anlegg for idrett og fysisk aktivitet

I Kulturdepartementets idrettsanleggsregister¹⁸ er det registrert til sammen mer enn 300 anlegg for idrett og aktivitet i Halden som har mottatt spillemidler til realisering. Kulturdepartementets anleggsregister omfatter anlegg eller tiltak for friluftsliv som er gitt tilskudd av spillemidlene, alt fra store anlegg bygget og utformet for internasjonale mesterskap, til små balløkker og skileikanlegg.

¹⁸Kilde: Kulturdepartementets idrettsanleggsregister

Ernæring

Kosthold voksne – tendenser Østfold

Tidligere befolkningsundersøkelser viser at kvinner synes mest kostholdsbevisst, mens menn med grunnskole som høyeste utdanning skårer lavest.

Tabellen under er fra 2019¹⁹

	Østfold	Halden	bydel sentrum	bydel nord	bydel syd
Spiser du grønnsaker eller salat:					
Antall intervju	15632	1568	529	563	476
Vekt	15705	1654	555	576	523
2 eller flere ganger per dag	21 %	20 %	18 %	21 %	21 %
1 gang per dag	32 %	31 %	28 %	33 %	34 %
5-6 ganger per uke	15 %	15 %	16 %	14 %	15 %
3-4 ganger per uke	23 %	24 %	25 %	25 %	22 %
1 gang per uke eller sjeldnere	7 %	8 %	11 %	7 %	7 %
Aldri/Nesten aldri	1 %	1 %	3 %	1 %	1 %
Vet ikke	0 %	0 %	1 %	0 %	0 %

¹⁹ Kilde: Befolkningsundersøkelsen 2019

Rusmidler

Røyking og snusing

Tall om røyking²⁰

Andelen som røyker daglig i befolkningen 16-74 år er de siste årene gått kraftig ned.

Til tross for fortsatt nedgang i dagligrøyking, ligger Norge fremdeles høyere enn mange land. I Halden er det en større andel som røyker enn både Østfold og landet forøvrig.

Røyker du?					
2019	Fylke	Kommune	Bydeler		
	Østfold	Halden	Halden sentrum	Halden nord	Halden syd
Antall intervju	16375	1645	559	583	503
Vekt	16405	1725	583	592	550
Ja, daglig	11 %	10 %	10 %	11 %	8 %
Ja, av og til	7 %	7 %	6 %	7 %	7 %
Nei	82 %	83 %	84 %	82 %	84 %
Vet ikke	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Snusing²¹

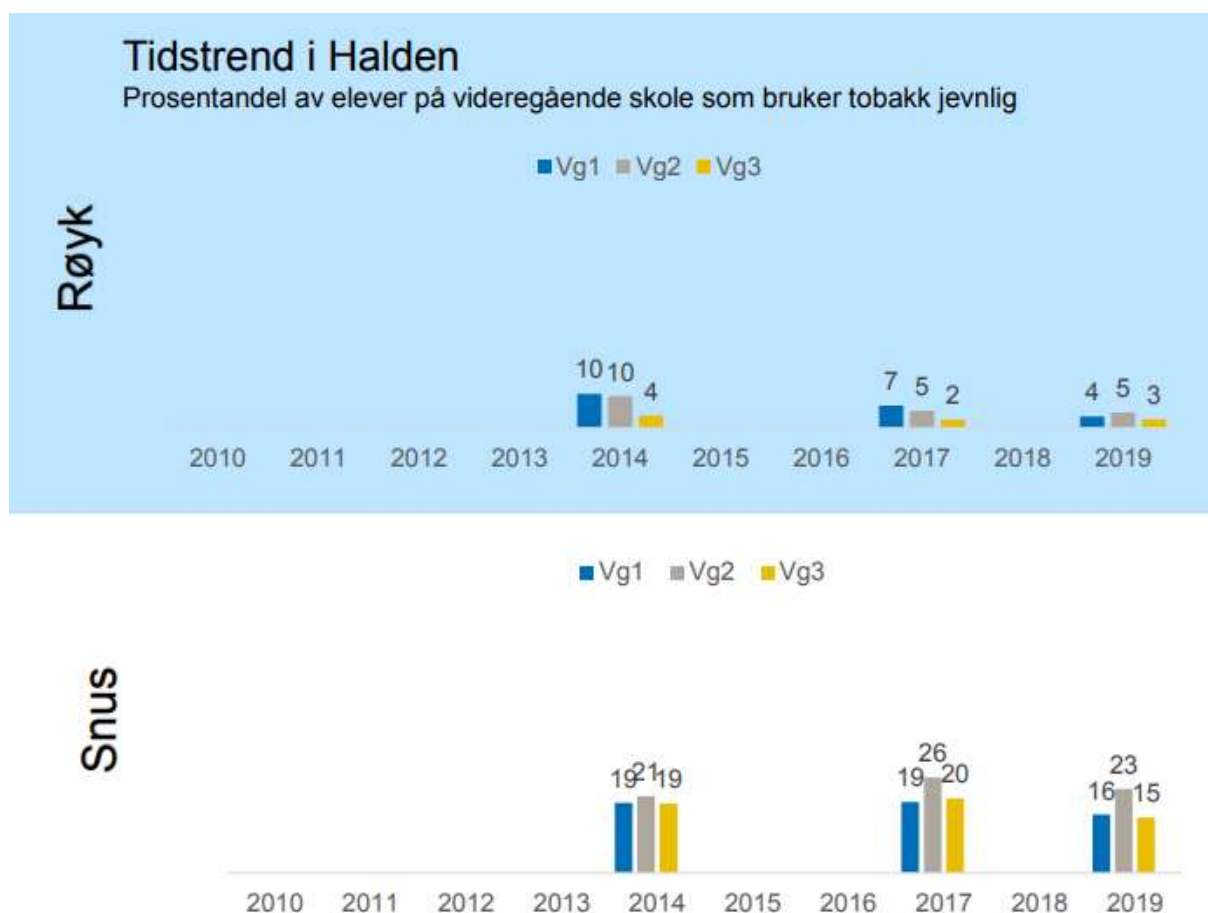
Det er en økning blant unge i alderen 16–24 år som snuser.

Nesten syv av ti elever på videregående skole sier at de aldri har røykt og bare noen få prosent sier de røyker daglig. På videregående er det imidlertid flere som bruker snus og på slutten av videregående sier i overkant av 20 prosent at de snuser daglig eller ukentlig.²²

²⁰ Kilde: befolkningsundersøkelsen 2019

²¹ Kilde: SSB 2014/2018

²² Ungdata 2019

Ungdataundersøkelsen fra 2019 viser at mønsteret for rusmidler blant ungdom har endret seg de siste årene. Marihuana/hasj er utbredt, røyking er ute, mens snusing har en nedgang.

Røyking, kvinner²³

Folkehelseprofilen viser hvor mange som røyker ved første svangerskapskontroll i prosent av alle gravide, gjennomsnitt for fireårsperioden 2013-2017. Tallene for Halden er 8,9 % og er høyere enn Viken (5,3%)og landet(5%). Det registreres en jevn nedgang.²⁴

År	2010-2014	2011-2015	2012-2016	2013-2017	2014-2018
Geografi					
Hele landet	10,0	8,6	7,2	6,0	5,0
Viken	9,9	8,5	7,3	6,2	5,3
Halden	15,6	14,3	12,2	10,1	8,9

²³ Kilde: Kommunehelsas statistikkbank

Alkohol, skjenkebevillinger og åpningstider for alkoholsalg

Antall skjenkebevillinger og åpningstider for alkoholsalg

I Halden var det tildelt 34 skjenkebevillinger pr 31.12.2018. Antallet er varierende fra år til år. I 2014 var det tildelt 48 skjenkebevillinger.

En skjenkebevilling kan omfatte følgende kombinasjoner:

- a. gr.1, alkoholholdig drikk inntil 4,75 volumprosent
- b. gr.1 og 2, gr. 2 er alkoholholdig drikk inntil 22 volumprosent
- c. gr.1, 2 og 3, gr. 3 er alkoholholdig drikk uavhengig av alkoholstyrke

Med forbehold om kommunestyrets vedtak i juni 2020 er tidene for skjenking av alkohol slik:

Skjenketider fredager, lørdager og dager før hellig-og høytidsdager:

Skjenketider gr.1 og 2 : kl 10:00 – 02.30

Skjenketider gr. 3 : kl 13:00 – 02.30

Skjenketider uteserveringer : kl 10.00 – 02.30

Skjenketider alle øvrige dager:

Skjenketider gr.1 og 2: kl 10:00 – 02.00

Skjenketider gr. 3: kl 13:00 – 02.00

Skjenketider uteserveringer: kl 10.00 – 02.00

Konsum av utskjenket alkohol opphører senest en halv time etter skjenketidens opphør.

Salgstider for salg og utlevering av alkoholholdig drikk med høyst 4,7 volumprosent alkohol

Salg og utlevering av drikk med inntil 4,7% alkohol er forbudt etter kl. 20.00 på hverdager, og etter kl. 18.00 på dager før søn- og helligdager unntatt dagen før Kristi Himmelfartsdag. Salg og utlevering av drikk som nevnt skal ikke skje på søn- og helligdager, 1. og 17. mai.

Om åpningstider – hva sier forskningen?

En studie fra Australia viste at omfanget av vold var vesentlig høyere på skjenkesteder som hadde utvidete åpningstider.

På Island fjernet man i 1999 skjenketidene og tillot skjenking døgnet rundt alle dager. Alle utestedene utvidet skjenkingen, noen til kl 03:00 mens halvparten stengte kl 04:00 eller seinere. En evaluering viste at politiets utrykninger økte vesentlig, at akuttmottaket på sykehuset i Reykjavik økte antallet skader på kvelder og netter i helgene med 31 % og at det totalte antallet voldsrelaterte skader økte med 34 %.

I Storbritannia gjorde man det samme som på Island i 2005. Resultatet var at omfanget av alkoholrelaterte voldsskader økte til mer enn det dobbelte, mens omfanget av alkoholrelaterte ulykkesskader nesten ble tredoblet.

Også i Norge foreligger det forskning å sammenhengen mellom skjenketid og vold. I en studie antyder SIRUS at én times utvidelse av skjenketiden fører til en økning på i gjennomsnitt 20 voldstilfelle nattestid i helgene per 100.000 innbyggere per år. Dette tilsvarte 17 % økning på det tidspunktet studien ble publisert.²⁵

Det er imidlertid stor uenighet om forskningsresultatene på området, og regjeringen har lagt ut denne rapporten på sine sider:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/4b0014e01f3b49f7971ac10ecf0d36bf/sunkissed-ved-ola-smith-simonsen-vedlegg-1.pdf>

Alkohol – tendenser i Halden

Når det gjelder inntak av alkohol viser befolkningsundersøkelsen i Halden fra 2019 dette bildet:

Hvor ofte drikker du alkohol?

2019	Fylke	Kommune	Bydeler		
	Østfold	Halden	Halden sentrum	Halden nord	Halden syd
Antall intervju	16431	1652	559	586	507
Vekt	16446	1731	582	595	554
Aldri	14 %	14 %	14 %	13 %	15 %
Månedlig eller sjeldnere	33 %	34 %	32 %	33 %	37 %
2-4 ganger i måneden	31 %	30 %	30 %	30 %	28 %
2-3 ganger i uken	18 %	18 %	18 %	19 %	16 %
4 ganger i uken eller mer	4 %	5 %	5 %	4 %	4 %
Vet ikke	0 %	0 %	1 %	0 %	0 %

²⁵ Kommunetorget.no

Hvor mange enheter alkohol (én liten flaske/boks øl, ett glass vin eller én drink) drikker du vanligvis når du drikker?					
	Fylke	Kommune	Bydeler		
	Østfold	Halden	Halden sentrum	Halden nord	Halden syd
Antall intervju	14038	1407	476	504	427
Vekt	13993	1479	498	513	468
1-2	51 %	51 %	49 %	53 %	52 %
3-4	27 %	26 %	23 %	27 %	27 %
5-6	12 %	13 %	17 %	11 %	12 %
7-9	6 %	6 %	7 %	5 %	6 %
10 eller flere	3 %	3 %	4 %	3 %	2 %
Vet ikke	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %

Ungdom og alkohol

Å drikke i ungdomsalderen er ofte sammenvevd med vennskap, flørting og en sosial livsstil. Unge som drikker alkohol midt i tenårene, har som regel mange venner og et aktivt sosialt liv. Samtidig vet vi at det å drikke alkohol gir risiko for akutte skader, og ungdom som begynner å drikke tidlig, har i mange tilfeller et atferdsmønster der andre typer antisosial atferd og bruk av tyngre rusmidler inngår. Ungdom i en slik situasjon har gjerne et mer trøblete forhold til skolen og til foreldrene enn andre. De begår mer kriminalitet, har dårligere psykisk helse og får oftere problemer senere i livet.²⁶

Ungdata viser at det er stor variasjon i hvor gamle ungdom er når de begynner å drikke alkohol. I starten av videregående har litt under halvparten vært tydelig beruset, men denne andelen øker til nesten åtte av ti i VG3. Tallene fra de siste årene tyder på at det har vært en utflating i bruken av alkohol. Det har derimot vært en viss økning i andelen som har vært beruset, særlig blant guttene. Det er generelt små forskjeller i alkoholvaner mellom gutter og jenter.

²⁶ Ungdata.no

Hender det at du drikker noen form for alkohol?

Tidstrend i Halden

Prosentandel av elever på videregående skole som har vært tydelig beruset siste år

Hasj og marihuana

Ungdata viser at i overkant av en av ti elever på videregående har erfaringer med hasj og marihuana. Bruken av hasj øker betydelig fra VG1 til VG3. Fra 2015 har det vært en markert økning i hasjbruk blant gutter.

Det er en betydelig kjønnsforskjell i bruken av hasj, hvor gutter bruker det mer enn jenter.

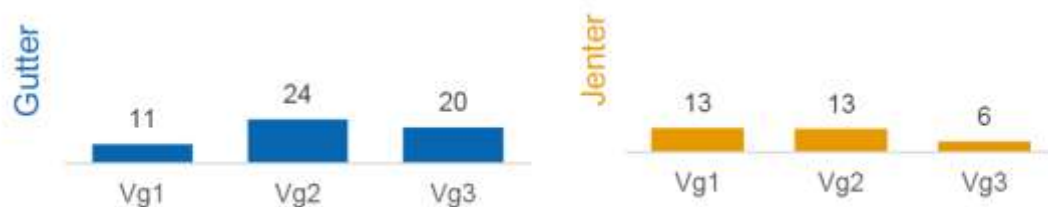
Kjønnsforskjellen ser også ut til å øke i løpet av videregående.

Siden 2015 har det vært en liten økning i andelen som har blitt tilbudt hasj. Dette gjelder for begge kjønn, og øker i løpet av videregående.

Samtidig er det en god del flere som blir tilbudt stoffet enn som selv har prøvd det. Som i bruken av hasj er det en betydelig kjønnsforskjell hvor gutter i mye større grad enn jenter blir tilbudt stoffet.

Prosentandel av elever på videregående skole som har brukt hasj eller marihuana siste år

Blant gutter og jenter på ulike klassetrinn

Har du i løpet av siste år blitt tilbudt hasj eller marihuana?

Tidstrend i Halden

Prosentandel av elever på videregående skole som har brukt hasj eller marihuana siste år

Om helserelatert atferd

Fysisk aktivitet

Når det gjelder fysisk aktivitet ved skolene i Halden, blir elevene aktivisert i friminuttene gjennom aktivitetsledere som ledes av elevene selv. I tillegg er det kroppsøving som en del av undervisningsopplegget. Alle skolene i Halden deltar i prosjekt helsefremmende skoler hvor et av målene er at barna skal være i fysisk aktivitet minst 60 minutter hver dag.

På landsbasis viser det seg at det er færre som er fullstendig inaktive, men fortsatt er nesten fire av fem voksne mindre aktive enn anbefalt. Fysisk aktivitet er god medisin, både for fysisk og psykisk helse gjennom hele livet, også i alderdommen. Ved bare litt mer fysisk aktivitet vil vi øke arbeidsevnen, ytelsen, livskvaliteten, redusere sykdomsbyrden og bedre alderdommen.²⁷ Kommunene har et ansvar for å legge til rette for at innbyggerne kan gjøre gode valg for egen helse.

Røyking blant befolkningen 16 år og eldre er synkende, både for kvinner og menn. Det er positivt. Derimot har snusing blant unge økt voldsomt de siste årene.

Halden har mange skjenkesteder for alkohol. HUNT-undersøkelsen, som er Norges største samling av helseopplysninger om en befolkning²⁸, viser et økende alkoholforbruk for alle aldersgrupper. Dette fører til at det er et økt antall personer som ikke håndterer bruken med måtehold²⁹. I høyinntektsland viser oppdaterte tall at alkohol er den nest viktigste risikofaktoren for tap av friske leveår, bare tobakk forårsaker tap av flere friske leveår³⁰. Alkoholskader reduseres effektivt ved å senke totalinntaket av alkohol i kommunen. Det er betydelig støtte i forskningen for at alkoholavgifter og restriksjoner som begrenser salgs- og skjenketidene og antallet salgs- og skjenkesteder, er effektive tiltak³¹.

Helsetilstand

Med helsetilstand menes befolkningens helse målt ved ulike mål, for eksempel risikofaktorer, sykdommer som kan forebygges, trivsel og mestringsressurser eller mer indirekte mål som sykefravær o.l.

For et par generasjoner siden var ernæringsssituasjonen og leveforholdene for de mest fattige betydelig dårligere enn i dag. Sykdomsbildet endret seg, og levestandarden for lavere sosiale lag er dramatisk forbedret.

²⁷ Kilde: Helsedirektoratet, 11.02.14.

²⁸ Kilde: Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag, <http://www.ntnu.no/hunt>

²⁹ Kilde: Sitat D. Haga, kst.adm.dir Helse Midt

³⁰ Kilde: www.forskning.no: Pris og tilgjengelighet virker; <http://www.forskning.no/artikler/2010/mai/249643>

³¹ Kilde: Wagenaar et al. 2009. Effects of beverage alcohol price and tax levels on drinking: a meta-analysis of 1003 estimates from 112 studies. *Addiction* 104, 179-190.

Likevel er mønsteret det samme; grupper med lav sosioøkonomisk posisjon har fortsatt dårligere helse og høyere dødelighet enn grupper med høyere sosial posisjon. Helseforskjellene danner en såkalt gradient; jo høyere en kommer på den sosiale rangstigen, jo bedre er helsen.

Figur: Illustrasjon fra Gradientutfordringen (2005).

Enslige har som gruppe høy dødelighet. På 1990-tallet var dødeligheten blant enslige høyere enn i gruppen med lavest utdanning og også høyere enn hos de som tjente minst. Fram til 2003 økte forskjellen for kvinner, mens den avtok noe for menn.

Ensomhet og skilsmisse er medvirkende

Levealder

Med uttrykket levealder menes forventet levealder ved fødselen. Forventet levealder er et godt mål på helsetilstanden i en befolkning.³²

Forventet levealder, menn

I folkehelseprofilen 2020 var forventet levealder for menn i Halden satt til ca. 78,7 år, og gjennomsnitt for landet var 79,4 år.

Forventet levealder, kvinner

For kvinner i Halden er dette satt til ca. 83,1 år, noe lavere enn gjennomsnitt for landet som var 83,5 år. Forventet levealder har økt gradvis de siste årene. Kvinner i Halden antas å leve ca. 4,4 år lengre enn menn ifølge Folkehelseprofil 2020³³

Forskjeller i levealder

Det har vært store forskjeller på levealder knyttet til utdanningsnivå. Folkehelseprofilen for 2020 viser at personer med videregående eller høyere utdanning vil leve i snitt 5,5 år lenger enn de med grunnskole som høyeste utdanning.

Nasjonalt folkehelseinstitutt har forsket på dødelighet i befolkningen i en årrekke. Et av de mest spennende funnene som nå viser seg er i den mannlige delen av befolkningen. Den negative trenden, som helt siden 60-tallet har vist at jo lavere utdanning, jo kortere forventet levealder, har stoppet

³² Kilde: Dødsårsaksregistret, Nasjonalt folkehelseinstitutt.(2016)

³³ Kilde: Folkehelseprofil – Halden 2020.

opp. Nasjonalt folkehelseinstitutt opplyser at bedringen i levealder skyldes mindre røyking, bedre behandlingsmetoder, bedre kostholdsråd og økt tilgjengelighet på sunn mat.

Levealderen stiger i Norge. Forventet levealder har økt med 30 år siden 1900.³⁴

Risikofaktorer – forebyggbare sykdommer

Psykisk helse

Psykiske symptomer – tendenser i Østfold

Gjennom Østfold helseprofil framkommer det at kvinner er i overvekt når det gjelder angst, søvnproblemer og følelse av håpløshet med hensyn til framtiden. Det er størst forekomst blant unge kvinner (18-29 år), med opp til 17 prosent.³⁵

Psykiske lidelser omfatter alt fra lettere plager til alvorlige sykdommer. En av fem har til enhver tid en psykisk lidelse i Norge, hvorav depresjon er den mest utbredte. Det framkommer imidlertid at det er underdiagnostisert når det gjelder menns psykiske helse. Når symptomer som aggresjon og risikoatferd inkluderes i diagnostiseringen, er det like mange menn som kvinner som er deprimert.³⁶

Psykiske symptomer og lidelser, primærhelsetjenesten, 0-74 år(per 1000 innbyggere)

År			2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Geografi	Alder	Sykdomsgruppe				
Hele landet	0-74 år	Psykiske symptomer og lidelser (P01-29 og P70-99)	145	149	152	154
	15-29 år	Psykiske symptomer og lidelser (P01-29 og P70-99)	146	152	159	166
Halden	0-74 år	Psykiske symptomer og lidelser (P01-29 og P70-99)	172	178	183	186
	15-29 år	Psykiske symptomer og lidelser (P01-29 og P70-99)	156	167	177	185

I Halden er det 185 av 1000 personer som har vært i kontakt med fastlege eller legevakt på grunn av psykiske symptomer og lidelser per år, gjennomsnitt for treårsperioden 2015-2017.³⁷ Tallet har økt for hvert år.

³⁴ Kilde: Nasjonalt folkehelseinstitutt.

³⁵ Kilde: Østfold helseprofil 2011-2012, 17904 svarte fra Østfold

³⁶ Kilde: Helsebiblioteket, Psykisk helse, artikkel 10.12.13.

³⁷ Kilde: Kommunehelsas statistikkbank.

Psykiske lidelser, legemiddelbrukere, 0-74 år³⁸ (per 1000 innbyggere)

År		2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Geografi	Legemiddelgruppe					
Hele landet	Midler ved psykiske lidelser (N05A,N06A)	67,8	68,2	69,2	70,3	71,2
Østfold	Midler ved psykiske lidelser (N05A,N06A)	87,3	88,7	89,9	91,6	92,9
Halden	Midler ved psykiske lidelser (N05A,N06A)	89,4	91,1	93,8	96,7	99,0

I Halden er 99 av 1000 personer brukere av legemidler til behandling av psykiske lidelser utlevert på resept per år sett i gjennomsnitt for treårsperioden. Brukere defineres som personer som har hentet ut minst en resept i perioden.

Halden ligger litt over gjennomsnitt for Østfold, og høyere enn gjennomsnitt for landet. Tallene viser en oppgang de siste årene.

Flere oppsøker helsetjenesten for psykiske problemer. Selvmord og overdosedødsfall tar forholdsvis mange leveår i befolkningen. Vi ser en økning i psykiske helseproblemer i ungdomsårene, fra 8. til 10. klassetrinn.³⁹

Sykdomsgrupper

Hjerte- og karsykdom₁

primærhelsetjenesten, 0-74 år⁴⁰ (per 1000 innbyggere)

År	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Geografi				
Hele landet	106	106	105	103
Halden	121	121	123	125

Det er 125 personer per 1000 i Halden som har vært i kontakt med fastlege eller legevakt på grunn av sykdom knyttet til hjerte- og karsystemet per år, gjennomsnitt for treårsperioden 2016-2018 Dette er mer enn gjennomsnitt for Østfold, og mer enn gjennomsnitt for landet.

³⁸ Kilde: Kommunehelse statistikkbank.

³⁹ Kilde: Helsedirektoratet.

⁴⁰ Kilde: Kommunehelse statistikkbank.

Per 1000 innbyggere

År		2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Geografi	Indikator					
Hele landet	hjerte- og karsykdom, dødsfall og/eller sykehusinnlagte	18,5	18,0	17,9	17,7	17,4
	hjerte- og karsykdom, sykehusinnlagte	17,1	16,7	16,6	16,4	16,3
	hjerte- og karsykdom, dødsfall**	2,4	2,3	2,2	2,1	2,0
Halden	hjerte- og karsykdom, dødsfall og/eller sykehusinnlagte	17,7	17,5	17,3	17,3	17,4
	hjerte- og karsykdom, sykehusinnlagte	15,7	15,6	15,6	16,0	16,3
	hjerte- og karsykdom, dødsfall**	2,9	2,9	2,6	2,3	2,0

Utviklingen de siste årene har økt litt i Halden på antall innlagte med hjerte- og karsykdom i sykehus nå er Halden på landsgjennomsnittet. Antall dødsfall er redusert, det gjelder også for landet som helhet.

Kolesterolsenkende legemidler, brukere, 0-74 år⁴¹

År		2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Geografi	Legemiddelgruppe					
Hele landet	Kolesterolsenkende midler (C10)	79,1	79,3	80,1	81,7	83,3
Østfold	Kolesterolsenkende midler (C10)	89,2	88,7	89,7	91,8	94,2
Halden	Kolesterolsenkende midler (C10)	84,2	83,1	84,3	86,0	87,8

88 personer per 1000 innbyggere i Halden er brukere av kolesterolsenkende legemidler utlevert på resept per år, gjennomsnitt for treårsperioden 2016-2018. Brukere defineres som personer som har hentet ut minst en resept i kalenderåret. Tallet er blitt noe lavere enn gjennomsnitt for Østfold, men høyere enn gjennomsnitt for landet.

Type 2-diabetes, legemiddelbrukere 30-74 år.⁴²

År	2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Geografi					
Hele landet	34,5	35,4	36,6	38,1	39,5
Østfold	38,9	40,4	42,5	44,7	46,6
Halden	37,3	38,2	40,2	42,2	44,9

45 personer per 1000 innbyggere i Halden er brukere av legemidler til behandling av type 2-diabetes utlevert på resept per år, gjennomsnitt for treårsperioden 2015-2017. Brukere defineres som personer som har hentet ut minst en resept i kalenderåret. Tallet er tilsvarende gjennomsnitt for Østfold, og langt høyere enn gjennomsnitt for landet. Tallene har vært stigende de siste årene.

⁴¹ Kilde: kommunehelse statistikkbank

⁴² Kilde: kommunehelse statistikkbank

Kreft, totalt nye tilfeller⁴³ per 100 000 innbyggere(andel)

År			2004-2013	2005-2014	2006-2015	2007-2016	2008-2017	2009-2018
Geografi	Kjønn	Krefttyper						
Hele landet	kjønn samlet	Totalt alle krefttyper (C00-96, D32-33, D45-47)	580	588	597	606	613	620
	menn	Totalt alle krefttyper (C00-96, D32-33, D45-47)	622	631	641	652	659	666
	kvinner	Totalt alle krefttyper (C00-96, D32-33, D45-47)	538	545	553	560	567	574
Halden	kjønn samlet	Totalt alle krefttyper (C00-96, D32-33, D45-47)	564	586	591	609	630	635
	menn	Totalt alle krefttyper (C00-96, D32-33, D45-47)	596	619	631	652	682	684
	kvinner	Totalt alle krefttyper (C00-96, D32-33, D45-47)	532	553	552	566	578	586

Antall nye tilfeller av kreft per 100 000 innbyggere per år, gjennomsnitt for tiårsperioden 2009-2018 er ca. 212 .

Andelen av nye krefttilfeller i Halden har økt mer enn landet forøvrig. Landet har i perioden økt fra 580 til 620 tilfeller per 100 000 innbyggere, (40 per 100.000) mens Halden har økt fra 564 til 635.(71 per 100.000)

Kreft i fordøyelsesorganer, bryst og prostata er mest utbredt. Lungekreft blant menn er mer utbredt i Halden enn resten av fylket og landet.

Muskel- og skjelett (ekskl. brudd og skader), primærhelsetjenesten, per 1000 innbyggere⁴⁴

År			2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Geografi	Alder	Sykdomsgruppe				
Hele landet	0-74 år	Muskel og skjelett (ekskl. brudd og skader (L01-L29, L70-71 og L82-99))*	317	319	319	319
	15-29 år	Muskel og skjelett (ekskl. brudd og skader (L01-L29, L70-71 og L82-99))*	254	254	252	252
Halden	0-74 år	Muskel og skjelett (ekskl. brudd og skader (L01-L29, L70-71 og L82-99))*	330	332	336	337
	15-29 år	Muskel og skjelett (ekskl. brudd og skader (L01-L29, L70-71 og L82-99))*	284	278	276	273

Dette er personer som har vært i kontakt med fastlege eller legevakt på grunn av plager og lidelser knyttet til muskel- og skjelettsystemet per 1000 innbyggere per år, gjennomsnitt for treårsperioden 2015-2017. Tallen er stigende og de oppgis som sikre.

Tannhelse

Tall fra Østfoldhelsas befolkningsundersøkelse i 2019 viser at de fleste av de spurte i Halden vurderer tannhelsen sin som ganske god eller svært god. 87 % hadde vært hos tannlege de siste to årene, mens 6 % sier det er mer enn 5 år siden.

Måltall	Andel 5-åringer uten karies (DMFT=0) (prosent)	Andel 18-åringer med DMFT<4 (prosent)	Andel 18-åringer med DMFT>9 (prosent)	SIC-indeks for 12-åringer, gjennomsnittlig antall tenner med hull (antall)
region				
Østfold fylkeskommune	80,9	74,2	5,7	2,5
Norge	81,3	71,5	7,3	2,5

⁴³ Kilde: kommunehelsa statistikkbank

⁴⁴ Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

Trivsel, mestring, nærvær og deltakelse

Befolkningsundersøkelsen i viste at opplevelsen av god helse varierer mellom personer som er yrkesaktive eller under utdanning (ca 77 prosent) og personer som er arbeidsledige eller trygdemottakere (under 30 prosent).⁴⁵ Dette bekrefter sosiale forskjeller av opplevd helse.

Mobbing voksne – tendenser i Østfold

Ca. 30 % av personer med lav utdanning melder at de har opplevd mobbing, mens tallene er lavere jo høyere utdanning personene har.⁴⁶

Valgdeltakelse i Halden – stortingsvalget 2017

Antall stemmeberettigede	Antall fremmøtte	Fremmøteprosent	Antall blanke stemmer	Forkastede stemmesedler
23264	17096	74,3	191	32

I Halden var det 74,3 % av de stemmeberettigede som avga stemme. Valgdeltakelsen for landet var 78,2 prosent, mens det for Østfold som helhet var 75 %.⁴⁷

Ved kommune -og fylkestingsvalget i 2019 var valgdeltakelsen i Halden på 59,9% og gjennomsnittet for landet var 64,7%.⁴⁸

Om helsetilstanden i Halden

Levealder i Halden er lavere enn gjennomsnitt for landet, for både kvinner og menn. Det bekrefter også at levekårene er dårligere enn gjennomsnittet.

Nyere forskning viser imidlertid at den negative trenden vedrørende levealder for menn med lav utdanning har stoppet opp, som skyldes positiv utvikling innenfor de livsstilsrelaterte områdene som røyking.

Psykisk helse

Halden skårer høyt på psykiske symptomer og lidelser i folkehelseprofilen, og det er høyest blant unge kvinner.

Halden har større bruk av primærhelsetjenesten og bruk av legemidler for psykiske lidelser i aldersgruppen 0-74 år.

Folkehelseprofilene 2020 for kommunene viser at det er store variasjoner i andelen av befolkningen med psykiske symptomer og lidelser. Angst og depresjon er de mest utbredte psykiske lidelsene, og

⁴⁵ Kilde: Befolkningsundersøkelsen i Halden 2019

⁴⁶ Kilde: Østfold helseprofil 2011-2012, 17904 svarte fra Østfold.

⁴⁷ Kilde: Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Stortingsvalget 2017.

⁴⁸ Ssb

for samfunnet klart de mest kostnadskrevende psykiske lidelsene. Samtidig er disse lidelsene lettest og mest lønnsomme å forebygge. Selv en liten reduksjon i antall nye tilfeller i en av disse gruppene vil ha store positive konsekvenser for samfunnet. Færre vil berøres av lidelsene som pasient eller pårørende, og presset på helsetjenestene vil reduseres.

Kommunen kan legge til rette for tiltak som fremmer god psykisk og fysisk helse. Sosial støtte og nære fortrolige kan beskytte mot depresjon. Tiltak rettet mot fysisk aktivitet, kosthold og røykeslutt kan også fremme god helse og livskvalitet. Tiltak som kurs i mestring av depresjon (KiD-kurs) er bra hvis man først er blitt deprimert.⁴⁹

Det er viktig at unge mennesker får den hjelpen de har behov for gjennom helsestasjon, skolehelsetjeneste, kommunale tilbud og psykisk helsevern. Det kan bidra til lavere frafall i skolen, bedre tilpasning til arbeidslivet, større mestring og bedre livskvalitet. Dette vil bidra til at vi unngår sykdom, øker livskvalitet og kan legge gode leveår til våre liv.⁵⁰

Årlige samfunnskostnader for psykiske lidelser i Norge er anslått til 60–70 milliarder.⁵¹ Det er mer enn for noen annen sykdomsgruppe. Psykiske lidelser belaster samfunnet 50 prosent mer enn all kreftsykdom, 50 prosent mer enn all hjertesykdom, står for 40 prosent av sykefraværet og 40 prosent av uføretrygdkostnadene. For hver uføretrygdet for psykisk lidelse taper Norge 21 arbeidsår. Depresjon, angst og alkoholmisbruk er dyrest. Depresjon står alene for halvparten av kostnadene. Ingen sykdom koster samfunnet mer.

Sykdomsgrupper

Halden ligger høyere enn Østfold og gjennomsnitt for landet når det gjelder bruk av primærhelsetjenesten ved hjerte- og karsykdommer. Når det gjelder behandling i sykehus ligger Halden lavere enn Østfold og landet. Dette kan tyde på at mange av Haldens innbyggere får tilbud i kommunens regi.

Halden har et høyere forbruk av kolesterolsenkende legemidler og legemidler knyttet til type 2-diabetes enn landet. Dette gjelder også for bruk av legemidler knyttet til KOLS og astma.

⁴⁹ Kilde: Folkehelseinstituttet, artikkel 31.01.14.

⁵⁰ Kilde: Helsedirektoratet, 12.02.14

⁵¹ Kilde: St.prp. nr. 1, (2009–2010).

Mål 4 God Utdanning

Dette bærekraftsmålet handler om å sikre rettferdig, inkluderende og god utdanning. Utdanning er grunnlaget for å forbedre innbyggernes liv. Utdanning skal være gratis, og det skal være like muligheter for gutter og jenter. Betydningen av utdanning har økt i takt med arbeidsmarkedets endrede behov for ansatte med kvalifikasjoner. Utdanning er inngangsbilletten til arbeid, og dermed inntekt som igjen gir tilgang til bolig og andre goder. Det sosiale gradienten er ikke noe nytt, og den har økt de seneste årene. De med høyeste utdanning tjener som regel mer enn de med lav utdanning, og de har bedre helse og lever lenger.

Halden har over 3500 elever fordelt på 8 barneskoler og tre ungdomsskoler.

Halden videregående skole har ca. 850 elever, og høyskolen i Østfold har ca. 4000 studenter i Halden.

Sosial trivsel 7. klassetrinn og 10. klassetrinn⁵²

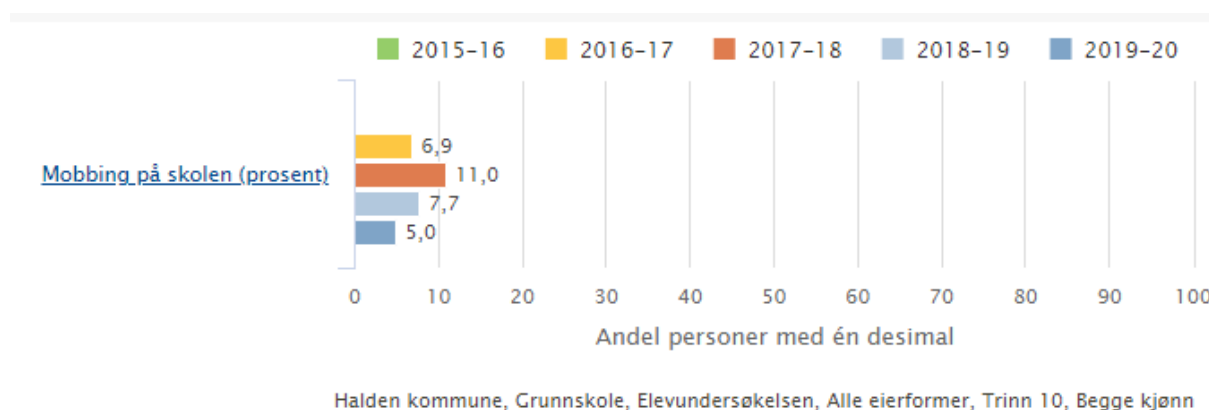
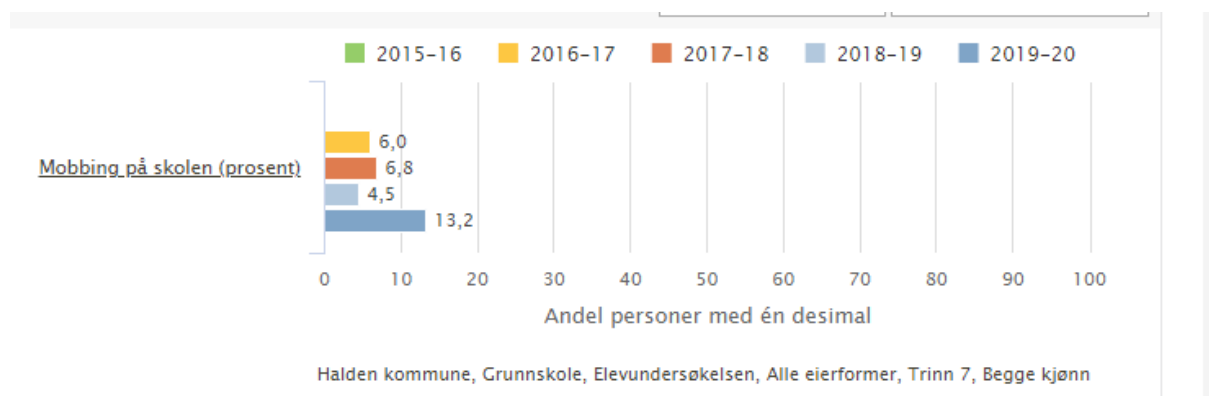
Elevene i Halden oppgir at de trives på skolen. Elevundersøkelsene viser at Halden ligger på landsgjennomsnittet for trivsel på 7 klassetrinn, mens av elevene på 10 klassetrinn i Halden er det flere enn både Østfold og nasjonalt som oppgir at de trives på skolen. 90% mot Østfold 88% og landet 86%.

⁵² Kilde: Utdanningsdirektoratet (Elevundersøkelsen)

Halden-elevene på 7.trinn oppgir også å ha litt mer "støtte fra lærere" og en bedre "læringskultur" sammenlignet snittet på landsbasis. Elevene på 10. klassetrinn i Halden oppgir et dårligere resultat på mobbing, elevdemokrati, læringskultur enn snittet til fylket, men ligger likevel på landsgjennomsnittet, og litt høyere på noen variabler (vurdering for læring og støtte fra lærerne).

Mobbes på skolen – 7. klassetrinn og 10. klassetrinn⁵³

Ca. 7% av elevene på landsbasis på 7 trinn opplever at de blir mobbet. I Halden sier 13 % det samme. På 10 trinn er tallet i Halden 5 % mens i landet ellers er det 6,6%.

⁵³ Kilde: Utdanningsdirektoratet (Elevundersøkelsen 2019)

Mestringsnivå i lesing, 5. klasse i %⁵⁴

Skoleår		2012/13-2014/15	2013/14-2015/16	2014/15-2016/17	2015/16-2017/18	2016/17-2018/19
Geografi	Mestringsnivå					
Hele landet	mestringsnivå 1 (laveste)	25	24	24	24	24
	mestringsnivå 2	51	51	50	51	53
	mestringsnivå 3	25	25	26	25	23
Halden	mestringsnivå 1 (laveste)	31	30	33	30	32
	mestringsnivå 2	49	51	48	50	50
	mestringsnivå 3	19	20	19	21	18
Moss	mestringsnivå 1 (laveste)	26	25	27	27	27
	mestringsnivå 2	50	51	51	51	53
	mestringsnivå 3	24	24	23	22	20
Sarpsborg	mestringsnivå 1 (laveste)	32	33	35	35	31
	mestringsnivå 2	50	50	49	49	52
	mestringsnivå 3	17	16	16	16	16
Fredrikstad	mestringsnivå 1 (laveste)	27	25	25	25	27
	mestringsnivå 2	50	51	52	53	54
	mestringsnivå 3	23	24	24	22	19

Tabellen viser andel 5. klassinger som har laveste mestringsnivå i lesing, nivå 1, og andel som er på nivå 2 og 3. Ved nasjonale prøver opereres det med tre mestringsnivåer på 5.trinn, der 1 er lavest. Tallene viser at Halden har høyere andel på nivå 1 enn både Østfold kommunegruppe 13 og landet. På nivå 2 og 3 har vi færre i Halden. Andelen på laveste mestringsnivå har økt litt de siste årene.

Mestringsnivå i regning, 5 trinn.

Skoleår		2012/13-2014/15	2013/14-2015/16	2014/15-2016/17	2015/16-2017/18	2016/17-2018/19
Geografi	Mestringsnivå					
Hele landet	mestringsnivå 1 (laveste)	25,6	24,9	23,7	23,2	23,0
	mestringsnivå 2	49,2	49,6	50,8	51,5	51,6
	mestringsnivå 3	25,2	25,5	25,4	25,3	25,4
Halden	mestringsnivå 1 (laveste)	32,4	31,6	33,0	30,3	31,0
	mestringsnivå 2	47,6	49,7	49,2	53,0	52,1
	mestringsnivå 3	19,9	18,7	17,8	16,7	16,8
Moss	mestringsnivå 1 (laveste)	29,1	27,6	25,0	25,4	24,8
	mestringsnivå 2	49,4	49,6	52,1	51,0	50,5
	mestringsnivå 3	21,5	22,8	22,9	23,7	24,7
Sarpsborg	mestringsnivå 1 (laveste)	36,8	35,0	35,2	33,7	31,6
	mestringsnivå 2	47,9	49,2	49,5	49,2	49,7
	mestringsnivå 3	15,2	15,8	15,3	17,1	18,7
Fredrikstad	mestringsnivå 1 (laveste)	29,3	27,8	25,9	25,6	28,2
	mestringsnivå 2	49,2	49,6	50,9	52,2	51,3
	mestringsnivå 3	21,5	22,6	23,1	22,2	20,5

⁵⁴ Kilde: Utdanningsdirektoratet (Nasjonale prøver)

Frafall i videregående skole i%⁵⁵

År	2010-2012	2011-2013	2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017	2016-2018
Hele landet	25	24	24	23	22	21	20
Østfold	30	29	28	27	26	25	-
Halden	28	28	27	25	24	23	24
Moss	34	32	30	29	27	24	22
Sarpsborg	31	30	29	28	27	25	23
Fredrikstad	29	28	29	28	25	23	20

I denne registreringen inngår elever som startet videregående opplæring, men som har sluttet underveis eller ikke har bestått i ett eller flere fag etter 5 år. Det betyr at de ikke har fått studiekompetanse eller yrkeskompetanse (inkludert læretid) i løpet av denne tiden. Registreringen gjelder elever med bostedsadresse i Halden kommune.

Statistikken viser årlig gjennomsnittlig frafall i treårsperioder, senest målt for perioden 2016-2018. Fraffallet synker i de andre Østfoldbyene, en liten økning i Halden, og Østfold ligger over landsgjennomsnittet

Gjennomføring av videregående skole er viktig for å gi alle en mulighet til å få en inntekt å leve av. Folkehelseinstituttet laget i 2017 en oversikt som koblet foreldrenes utdanning mot elevers frafall. Det var et tydelig funn at foreldrenes utdanningsnivå har sammenheng med frafall. De som faller fra og ikke får et kompetansebevis er i faresonen for å falle utenfor både arbeidsliv og boligmarked.

Årsakene til at elevene ikke fullfører videregående skole er flere. Mangel på lærlingeplasser i yrkesfag og motivasjon er faktorer i tillegg til at mange unge har psykisk uhelse. Trivsel på skolen er også et moment.

Videregående eller høyere utdanning, 30-39 år i%⁵⁶

År	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hele landet	83,2	83,3	83,3	83,1	82,5	82,1	81,6	80,9	80
Østfold	77,9	78,1	78,1	77,7	77,1	77,0	76,3	75,5	-----
Halden	79,8	79,9	80,0	80,0	79,4	78,6	77,8	75,8	74

⁵⁵ Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)/Kommunehelsas statistikkbank

⁵⁶ Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)/kommunehelsas statistikkbank

I Halden er det 75,8 % av befolkningen i aldersgruppen 30-39 år med fullført videregående eller høyere utdanning etter oppgitt utdanningsinformasjon i 2017. I aldersgruppen 30-39 år har prosenten sunket i perioden 2013-2017 med 4,2 % og er nærmere snittet i fylket enn tidligere.

Fagskolenivå (antall personer)

	Personer 16 år og over
	2018
0101 Halden (-2019)	
Fagskolenivå	
Begge kjønn	590

Høyere yrkesfaglig utdanning(fagskoleutdanning) ligger på nivå over videregående skole. Fagskoleutdanning varer fra et halvt til to år og er en viktig videreutdanningsmulighet for fagarbeidere.

Høyeste fullførte utdanningsnivå 30-39 år, i %⁵⁷(høgskole /universitet)

År		2014	2015	2016	2017	2018
Geografi	Utdanningsnivå					
Hele landet	universitet/ høgskole	47	47	48	48	48
Halden	universitet/ høgskole	39	39	39	38	37
Moss	universitet/ høgskole	39	40	40	41	41
Sarpsborg	universitet/ høgskole	33	34	35	36	36
Fredrikstad	universitet/ høgskole	41	42	43	42	42

Ved å se særskilt på høyeste fullførte utdanningsnivå i denne gruppen (mer enn 4 års utdanning på høgskole/universitetsnivå) ligger Halden på gjennomsnittet for Østfold og lavere enn byene Moss og Fredrikstad.

Prognose for rekrutteringsbehov for Østfold, etter utdanningsnivå. Middels nasjonal vekst, middels næringsattraktivitet i%.

T. o m fullført VGS	Fagbrev	Kort høyere utdanning	Lang høyere utdanning	Sum
60.6	2	27,3	10.0	100.0

Kilde: K.Vareide(2018)

Telemarksforskning anslår at behovet for arbeidskraft i Østfold frem mot 2040 er 115 554 nye arbeidstakere. Tabellen over viser at det vil være størst behov for personell med fullført videregående skole.

⁵⁷ Kilde: kommunehelsas statistikkbank

Kompetansekravene i næringsregionene 2017 i%

Region	Måltall	
Mosseregionen	Yrker med krav til høyere utdanning	49,1
	Tjenesteytende yrker med krav til fullført videregående skole	32,2
	Håndverks- og produksjonsyrker med krav til fagutdanning (VGS)	13,6
	Ufaglærte yrker (ingen krav utover grunnskole)	4,8
Nedre Glomma	Yrker med krav til høyere utdanning	46,7
	Tjenesteytende yrker med krav til fullført videregående skole	31,0
	Håndverks- og produksjonsyrker med krav til fagutdanning (VGS)	17,0
	Ufaglærte yrker (ingen krav utover grunnskole)	4,7
Halden	Yrker med krav til høyere utdanning	44,4
	Tjenesteytende yrker med krav til fullført videregående skole	30,6
	Håndverks- og produksjonsyrker med krav til fagutdanning (VGS)	20,3
	Ufaglærte yrker (ingen krav utover grunnskole)	4,1
Indre Østfold	Yrker med krav til høyere utdanning	39,5
	Tjenesteytende yrker med krav til fullført videregående skole	33,2
	Håndverks- og produksjonsyrker med krav til fagutdanning (VGS)	20,8
	Ufaglærte yrker (ingen krav utover grunnskole)	6,0

Om utdanning

Elevundersøkelsen for Halden viser at elever i 7. klassetrinn scorer omtrent likt som gjennomsnitt for Østfold og landet når det gjelder trivsel på skolen.

Halden scorer lavere enn både landet og Østfold gjennomsnitt for landet når det gjelder laveste mestringsnivå i lesing.

Mobbing er en utfordring på 7. trinn i Halden

Når det gjelder utdanning for alle nivåer for aldersgruppen 30-39 år ligger vi høyere enn gjennomsnitt for Østfold men Moss og Fredrikstad ligger over Halden. Vi ligger også noe høyere enn gjennomsnitt for Østfold for høyeste utdanningsnivå innenfor samme aldersgruppe. Oversikten over næring og sysselsetting viser at en stor del av denne gruppen pendler ut av kommunen.

Halden opplever et stort frafall i videregående skole. Statistikken gir likevel ikke et helt riktig bilde da det måles frafall ut fra de som fullfører videregående skole innen 5 år. Noen bruker lengre tid før de får fagbrev, og noen bytter studieretning. Det største frafallet er på yrkesrettet utdanning. Frafall er en utfordring som det jobbes aktivt med, og som fortsatt vil ha fokus.

Utdanningsnivå og helse har sammenheng. Når det måles helse i form av dødelighet, er det de med lavest utdanningsnivå som har høyest dødelighet.

Mål 5 Likestilling mellom kjønnene

Likestilling mellom kjønnene handler om at menn og kvinner handler om at det skal være like vilkår i arbeidslivet og i samfunnet for øvrig enten man er kvinne eller mann. Vi har ikke reell likestilling i verden, og heller ikke i Norge i dag.

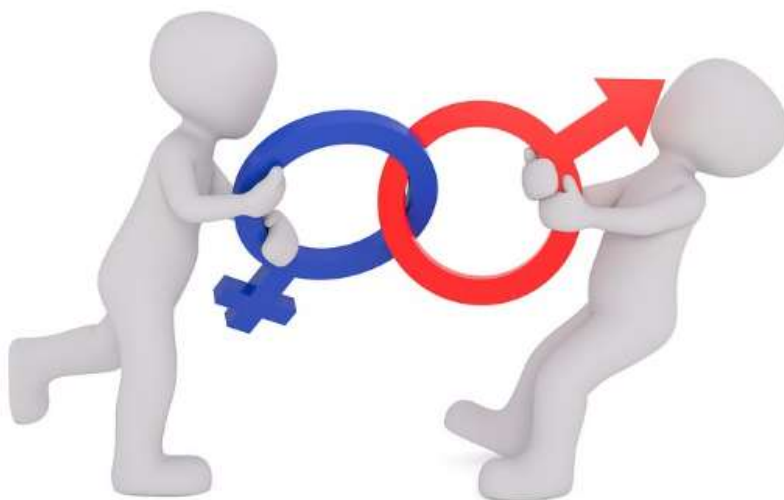
85% av yrkene i Norge er ikke kjønnsnøytrale.

Omfang av deltidsarbeid er størst blant kvinner, og færre kvinner enn menn er yrkesaktive. I Halden er andelen yrkesaktive kvinner 67% mens den for menn er 73%. Halden har den laveste andelen yrkesaktive i Viken.

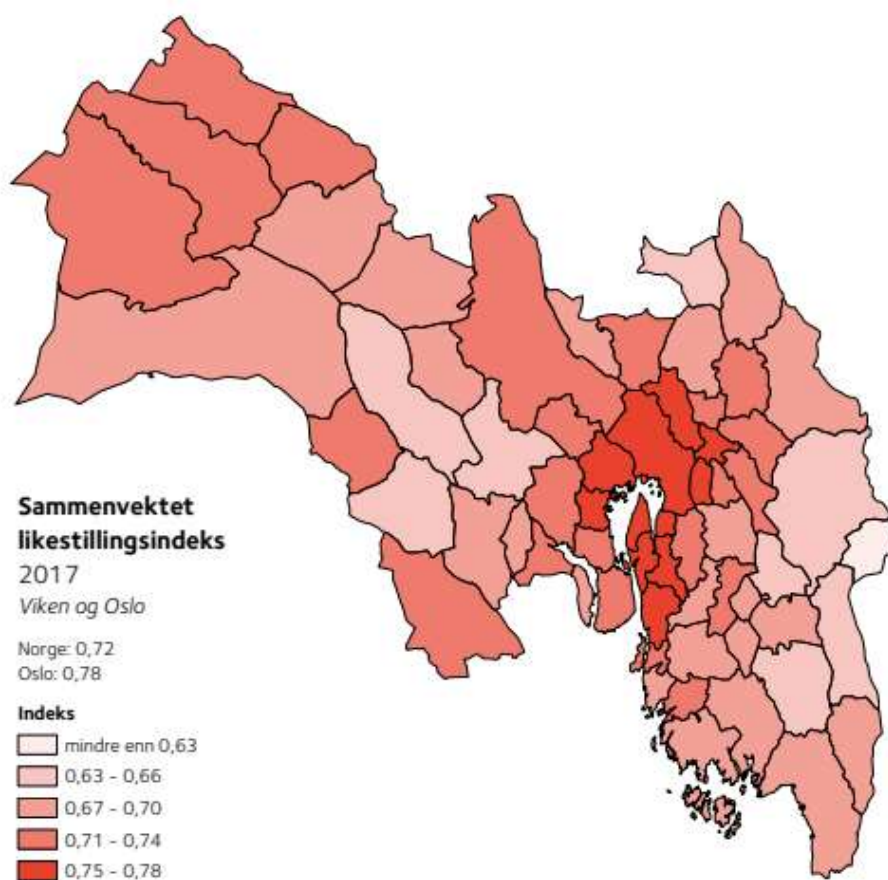
2 av 3 ledere i Viken er menn.

Akershus fylkeskommune har utarbeidet et sett indikatorer som gir mål for ulike aspekter ved likestilling. De er hentet fra SSBs statistikkbank.

- Andelen barn 1-5 år i barnehage
- Andel sysselsatte i kjønnsbasert næring
- Forholdet mellom kvinner og menn i offentlig sektor
- Forholdet mellom kvinner og menn i privat sektor
- Andelen elever i videregående skole i et kjønnsbalansert utdanningsprogram
- Forholdet mellom andel kvinner og menn i arbeidsstyrken
- Forholdet mellom andel kvinner og menn i deltidsarbeid.
- Andel fedre som tar hele fedrekvoten eller mer av foreldrepengerperioden innen barnet har fylt tre år.
- Forholdet mellom andel kvinner og menn med høyere utdanning
- Kvinneandel blant ledere
- Kvinneandel blant kommunestyrerepresentanter
- Forholdet mellom kvinner og menns gjennomsnittlige bruttoinntekt.

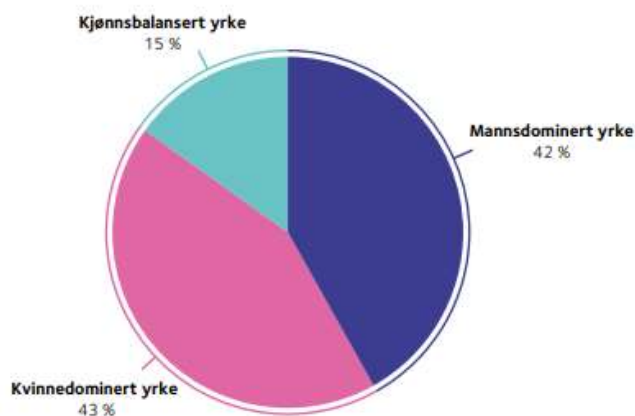

Sammenvektet likestillingsindeks laget av Akershus fylkeskommune i 2017 – tallene er hentet fra SSB.

Kilde: SSB tabell 09292, bearbeidet av Akershus fylkeskommune

Andelen kvinner i yrkeslivet har økt over lang tid, men vi har fortsatt mannsdominerte og kvinnedominerte yrker. Av figuren under ser vi at det er 15% av yrkene som er kjønnsbalanserte i Norge.

Kilde: Institutt for samfunnsforskning, rapport 2017:09

Utdanning

Det har vært en jevn økning i andelen med høyere utdanning blant begge kjønn de seneste årene. I mange norske kommuner er andelen kvinner med høyere utdanning mer enn dobbelt så stor som andelen menn. I Halden er det også flere kvinner enn menn som tar høyere utdanning. Forholdstallet mellom kvinner og menn som tar høyere utdanning er 0,8.⁵⁸

⁵⁸SSB

Mål 16 Fred og rettferdighet

Viken fylkeskommune har beskrevet hva dette målet handler om. Det handler om å fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Konflikter, ustabilitet og manglende rettssikkerhet er viktige årsaker bak fattigdom, sult og migrasjon. Fred, trygghet og velfungerende samfunnsinstitusjoner er derfor grunnleggende forutsetninger for å skape bærekraftig utvikling.

Ungdommene i Halden føler seg stort sett trygge i nærområdet sitt.⁵⁹

	2014	2017	2019
Ja, svært trygt	59	46	45
Ja, ganske trygt	28	39	35
Usikker	10	12	17
Nei, jeg føler meg utrygg	3	4	3

Prosentandel av ungdomsskoleelever i Halden som har blitt utsatt for vold/trusler det siste året⁶⁰

	2014	2017	2019
Jeg har blitt utsatt for trusler om vold	12	11	13
Jeg har blitt slått uten å få synlige merker	16	16	18
Jeg har fått sår eller skade på grunn av vold uten at jeg trengte legebehandling	8	9	9
Jeg har blitt skadet så sterkt på grunn av vold at det krevde legebehandling	3	1	2

Aldersgruppen 20-29 år er mest utsatt for vold og mishandling.

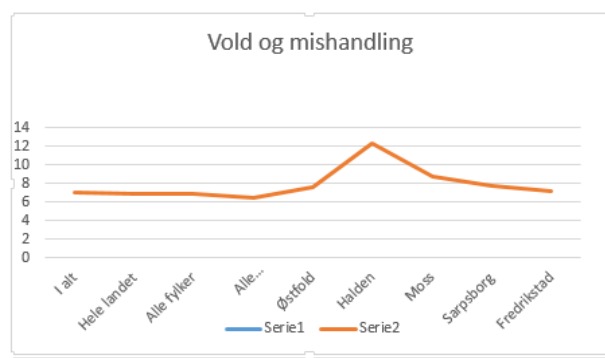
⁵⁹ Ungdata 2019 – ungdomsskolene i Halden

⁶⁰ Ungdata 2019 – ungdomsskolene i Halden

Vold, og bruk av krisesenter

Lovbrudd anmeldt etter utvalgte lovbruddsgrupper og gjerningssted (kommune). To års gjennomsnitt

Vold og mishandling ⁶¹

2017-2018	Vold og mishandling	
	Absolutte tall	Per 1 000 innbyggere
I alt	37074	7
Hele landet	36644	6,9
Alle fylker	36573	6,9
Alle kommuner	34063	6,4
Østfold	2237	7,6
Halden	382	12,3
Moss	283	8,7
Sarpsborg	426	7,7
Fredrikstad	574	7,1

Krisesentret i Halden melder at det bodde 29 kvinner og 16 barn under 18 år på krisesenteret i 2017. 1 mann er registrert. I tillegg er det registrert 20 dagbrukere. I 2018 var det en nedgang. 14 kvinner og 8 barn bodde på senteret. 9 personer var dagbrukere, derav 1 mann. Tallene for 2019 var ikke klare når dette dokumentet ble skrevet.

Det har vært gitt tilbud til voldsutsatte kvinner med rusproblemer over kort tid. Kvinnene må forholde seg til senterets regler om nulltoleranse for rusbruk. Det har ikke vært problemer med rusbruk på krisesenteret, da kvinnene i denne gruppen har valgt å bli kun én natt eller to.

Voldsutsatte kvinner med rusproblemer har i dag få tilbud og blir ofte avvist av krisesentrene, fordi aktiv rus ikke lar seg forene med at sentret har barn boende. Alternativene kan være DPS eller avrusning, men motivasjonen for slik behandling kan være lav i en fase der man er utsatt for vold. Kvinnene drar ofte tilbake til overgriper eller får et hotellrom via NAV.⁶²

⁶¹ SSB. Tall fra 27.mars 2019.

⁶² Kilde: Mona Bråthen, daglig leder Eva Krisesenter i Halden.

DEL 3

Miljømessig bærekraft

Et av de tre overordnede målene i bærekraftsagendaen er å sikre og bedre planetens tilstand. Dersom utviklingen i samfunnet fortsetter å gå på tross av planetens bæreevne, utarmer vi ressursgrunnlaget menneskene er avhengig av. Rent vann og god matproduksjon er grunnleggende for våre liv. Tilgang til vann, bærekraftige økosystem og det å begrense klimaendringene er en forutsetning for å oppnå de fleste av de sosiale bærekraftsmålene som God helse, utrydde sult, og utrydde fattigdom.

Under dette kapittelet har vi samlet seks av bærekraftsmålene.

Mål 6 Rent vann og gode sanitærforhold

Mål 7 Ren energi for alle

Mål 13 Stoppe klimaendringene

Mål 14 Liv under vann

Mål 15 Liv på land

Miljømessig bærekraft er kanskje viktigere nå enn noen gang. Kommunen er avhengig av tilgang på rent vann og god matproduksjon. Halden kommune vokser, og det har vært behov for å rydde skog og endre bruken av areal for å få plass til nye funksjoner. Dette kan medføre at leveområder for planter og dyr forsvinner. Vi er et forbrukssamfunn som produserer avfall og forurensing. Dette får også konsekvenser for miljøet rundt oss.

Mål 6 Rent vann og gode sanitærforhold

Drikkevann, badeplasser og legionella

Folkehelseprofilene viser at Halden ligger bedre an enn gjennomsnitt for landet når det gjelder drikkevannskvalitet.

År		2017
Geografi	Parameter	
Hele landet	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	91,3
	hygienisk kvalitet	95,9
	leveringsstabilitet	94,4
Østfold	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	99,9
	hygienisk kvalitet	99,9
	leveringsstabilitet	99,9
Halden	hygienisk kvalitet og leveringsstabilitet	100,0
	hygienisk kvalitet	100,0
	leveringsstabilitet	100,0

Halden har et godt rensesystem og beredskap for å sikre at det leveres drikkevann av god kvalitet som tilfredsstiller alle krav i drikkevannsforskriften. Halden kommune har ansvar for ledningsnettet og foretar jevnlig kontroll på utvalgte prøvepunkter i ledningsnettet.⁶³

⁶³ Kilde: Halden kommune, internkontroll renseanlegg.

Risiko for legionella og/eller annen biologisk forurensing.

Kommunen følger opp kjøletårn og andre innretninger som kan spre legionella. Det føres kontroll med legionella ved alle sykehjem, skoler og offentlige badeanlegg. I forhold til smitte i eget hjem tilbyr kommunen veiledning per telefon ved henvendelser.

Overvåking av badeplasser og drikkevannskilden

Kommunen har oversikt over vannkvaliteten ved badeplassene i Halden, tilsammen 5 lokaliteter. Det tas vannprøver gjennom sommermånedene. Her blir det målt Termotolerante Coliforme Bakterier, (TBC) som en verdi på kloakkforurensning.

Kommunal vannforsyning, ledningsnett og lekkasje, 2019⁶⁴

	Andel fornyet kommunalt ledningsnett, gjennomsnitt for siste tre år (prosent)	Beregnet gjennomsnittsalder for det kommunale vannledningsnett med kjent alder (år)	Andel kommunalt ledningsnett med ukjent alder (prosent)	Estimert vannlekkasje per meter kommunal ledning per år (m ³ /m/år) (m ³)
	2019	2019	2019	2019
0101 Halden	2,05	34,0	0	7,9
0104 Moss	0,39	33,0	2	3,0
0105 Sarpsborg	0,76	36,0	8	4,2
0106 Fredrikstad	0,91	34,0	16	7,4

Andel innbyggere tilknyttet kommunal avløpstjeneste, og andel innbyggere tilknyttet renseanlegg der rensekravene er oppfylt⁶⁵

	Andel innbyggere tilknyttet kap. 14 anlegg der rensekrav er oppfylt (prosent)	Andel innbyggere tilknyttet kap. 13 anlegg der rensekrav er oppfylt (prosent)
	2018	2018
0101 Halden	100,0	..
0104 Moss	100,0	..
0105 Sarpsborg	100,0	98,8
0106 Fredrikstad	1,9	33,3

Kap. 14 er store anlegg, Kap. 13 er mindre anlegg.

Både kloakkstopper og store mengder nedbør kan medføre at ledningsnettet blir overbelastet og at urensset vann renner ut i elver og sjøer og ned i kjellere. Dette kan medføre store skader på bygninger og økosystemet.

⁶⁴ SSB, tabell 11792

⁶⁵ SSB, tabell 11793, 11794

Mål 7 Ren energi for alle

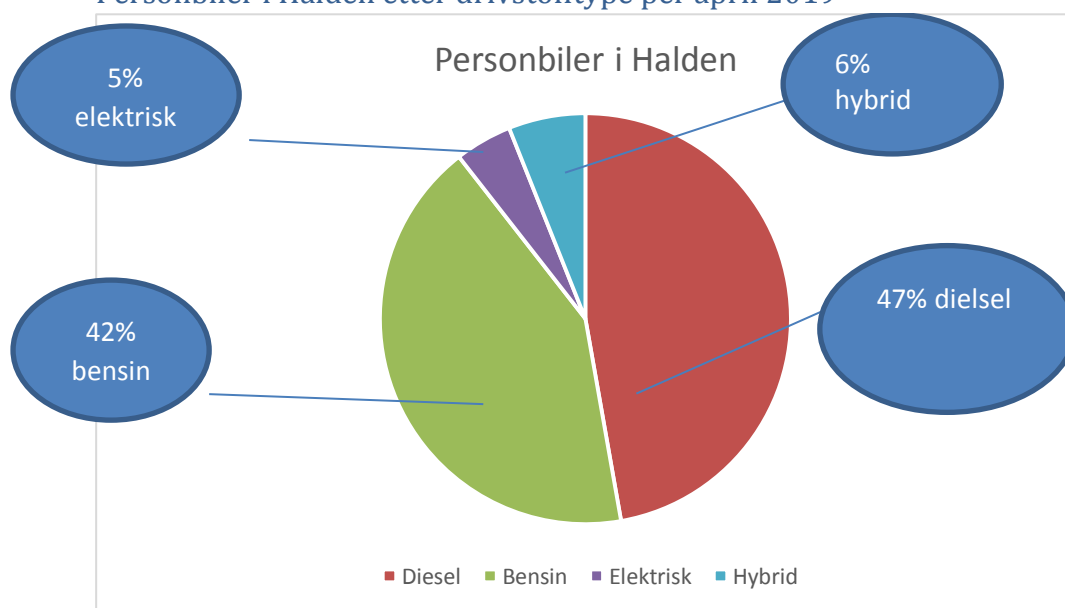
Dette målet handler om tilgang på moderne energi til alle. Energi er viktig for samfunnsutviklingen både økonomisk og sosialt. Energiproduksjon er den største bidragsyteren til utslipp av CO₂ og andre klimagasser. Fornybar energi og økt utnyttelse av energi er mulige tiltak for å redusere klimagassutslippene. Mål 7 innebærer at alle skal ha tilgang på ren energi, noe som kan bidra til økonomisk og sosial utvikling i verden.

Personbiler

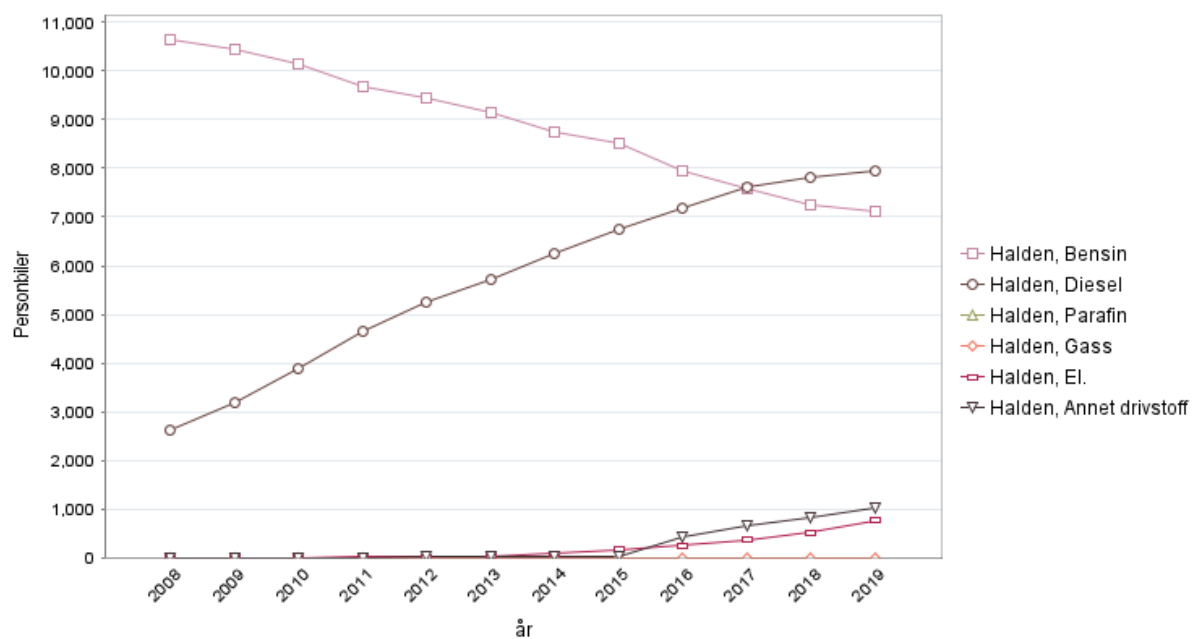
Antall personbiler har økt med 2-3% årlig i Norge de siste årene. De siste 5 årene har andelen el-biler økt, og disse har også vært en stor andel av tilveksten av biler. Bruk av fossil energi er fortsatt dominerende og utgjør en av de største utfordringene for å nå mål nr. 7

Personbiler i Halden etter drivstofftype per april 2019 ⁶⁶

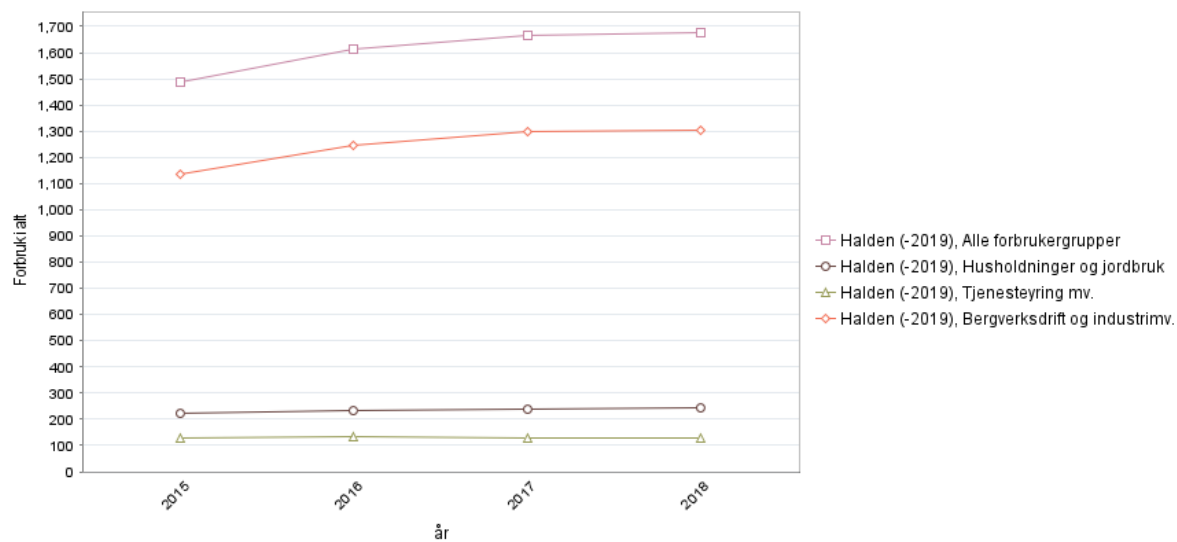

⁶⁶ SSB, tabell 11823 bearbejdet av Halden kommune.

Personbiler etter drivstofftype, utvikling fra 2009-2018

Nettoforbruk av elektrisk kraft i Halden.⁶⁷

⁶⁷ Statistikkportal, Viken fylkeskommune

år		2015	2016	2017	2018
kommune	forbrukergruppe				
Halden (-2019)	Alle forbrukergrupper	1 487,2	1 611,0	1 665,5	1 673,8
	Husholdninger og jordbruk	224,1	234,5	238,8	242,3
	Tjenesteyring mv.	127,1	132,6	130,0	127,9
	Bergverksdrift og industrimv.	1 136,0	1 243,9	1 296,7	1 303,7

Forbruket har hatt en svak økning jevnt over, men bergverk og industri har økt mer enn resten av forbrukerne.

Energiforbruk til oppvarming

Fossil fyringsolje og parafin har vært en viktig kilde for oppvarming av norske boliger. Disse oppvarmingsmetodene har også vært en stor forurensningskilde. I 2012 ble det vedtatt et forbud mot å bruke fossil olje og parafin som oppvarmingsmetode, og det ble innført insentiver for at oljefyringsanlegg skulle byttes ut med andre energikilder. Beregninger fra miljødirektoratet viser at utslipp fra fossil oppvarming var 40% lavere i 2017 enn i 2009.

Vedforbruk i boliger

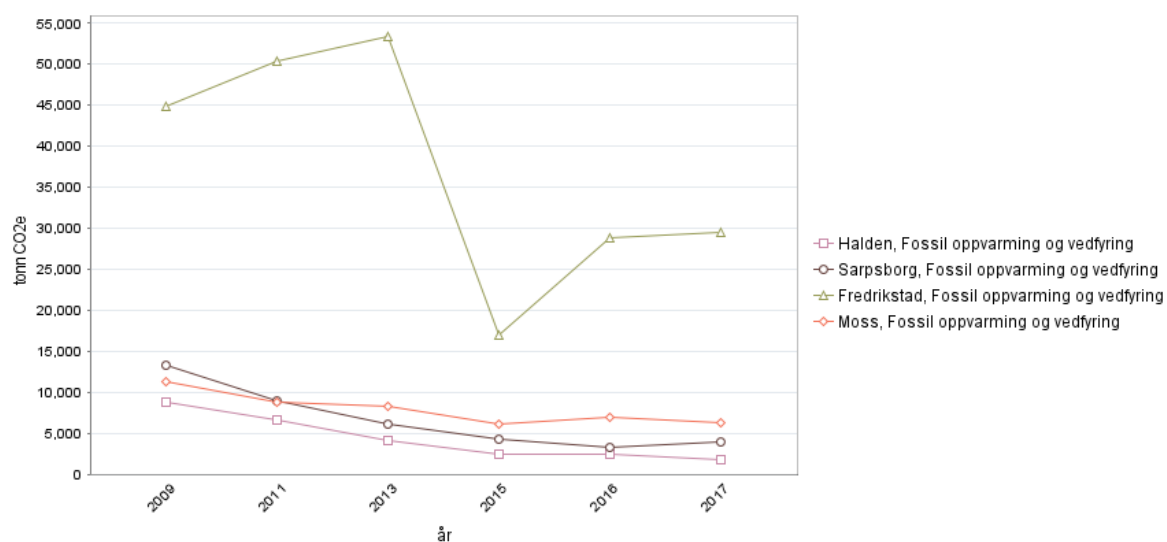
År		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
region	Måltall										
Østfold	Ved - teoretisk energiinnhold (TWh)	0,36	0,39	0,45	0,43	0,35	0,33	0,25	0,26	0,29	0,24
	Ved - nyttiggjort energi (TWh)	0,22	0,23	0,27	0,27	0,21	0,21	0,16	0,17	0,19	0,15
	Ved (1 000 tonn)	77,2	82,5	96,5	92,3	75,8	70,5	53,6	55,8	63,2	52,0
	Husholdninger som fyrer med ved (1 000 husholdninger)	68,2	73,6	78,4	-	73,2	77,4	65,7	65,6	84,9	66,2

Utslipp fra vedfyring har gått ned i perioden 2009-2018. Partikler fra vedfyring medfører lokal forurensning, men klimaeffekten er omdiskutert. Selv om oljefyring er faset ut så har ikke det medført økt vedfyring. Tvert imot så har vedfyring blitt redusert.

Klimagassutslipp fra oppvarming, 2009-2017, CO₂⁶⁸

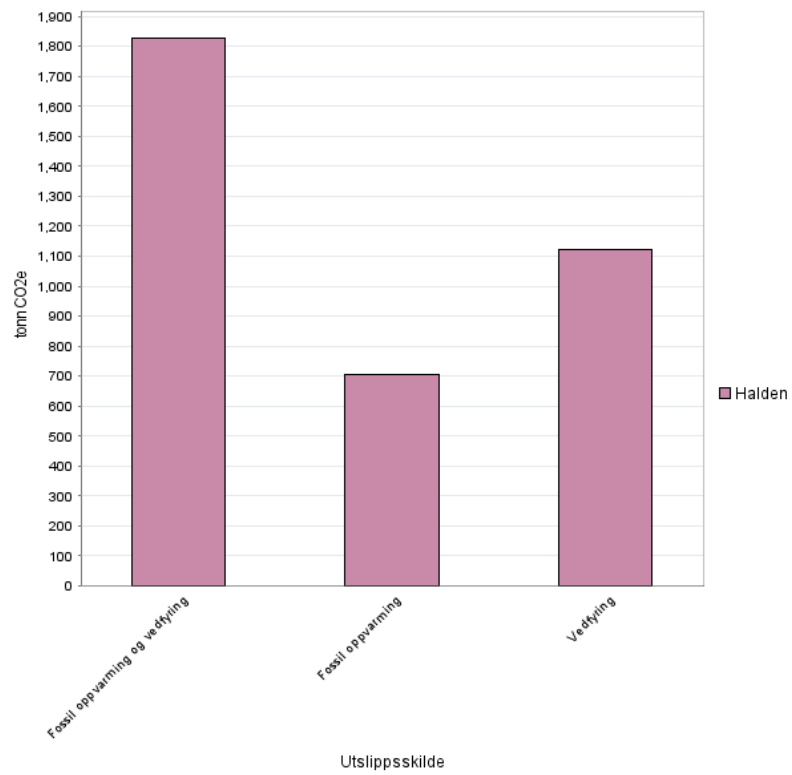
år		2009	2011	2013	2015	2016	2017
Utslippsskilde	region						
Fossil oppvarming og vedfyring	Halden	8 821,5	6 594,6	4 043,7	2 496,6	2 411,7	1 826,8
	Sarpsborg	13 359,0	8 973,6	6 185,1	4 289,4	3 331,4	3 981,5
	Fredrikstad	44 877,6	50 360,8	53 296,8	16 921,2	28 776,9	29 460,7
	Moss	11 350,6	8 695,8	8 191,7	6 180,8	6 923,4	6 221,5
Fossil oppvarming	Halden	7 434,9	4 937,6	2 694,4	1 499,9	1 390,6	703,9
	Sarpsborg	11 406,7	6 654,5	4 287,5	2 880,0	1 890,2	2 402,3
	Fredrikstad	41 362,3	46 157,9	49 875,6	14 395,4	26 188,6	26 613,5
	Moss	10 410,9	7 542,9	7 272,5	5 518,8	6 238,9	5 456,4
Vedfyring	Halden	1 386,6	1 657,0	1 349,4	996,7	1 021,1	1 123,0
	Sarpsborg	1 952,3	2 319,1	1 897,6	1 409,4	1 441,2	1 579,2
	Fredrikstad	3 515,3	4 202,9	3 421,2	2 525,7	2 588,2	2 847,2
	Moss	939,6	1 152,9	919,1	662,0	684,5	765,1

Utslipp fra oppvarming.⁶⁹

⁶⁸ Viken.no

⁶⁹ Viken.no

Mål 13 Stoppe klimaendringene

Bærekraftsmål 13 handler om å sette i gang tiltak for å stoppe utviklingen i klimaendringene.

Klimaendringene har en direkte påvirkning på mulighetene for å nå bærekraftsmålene.

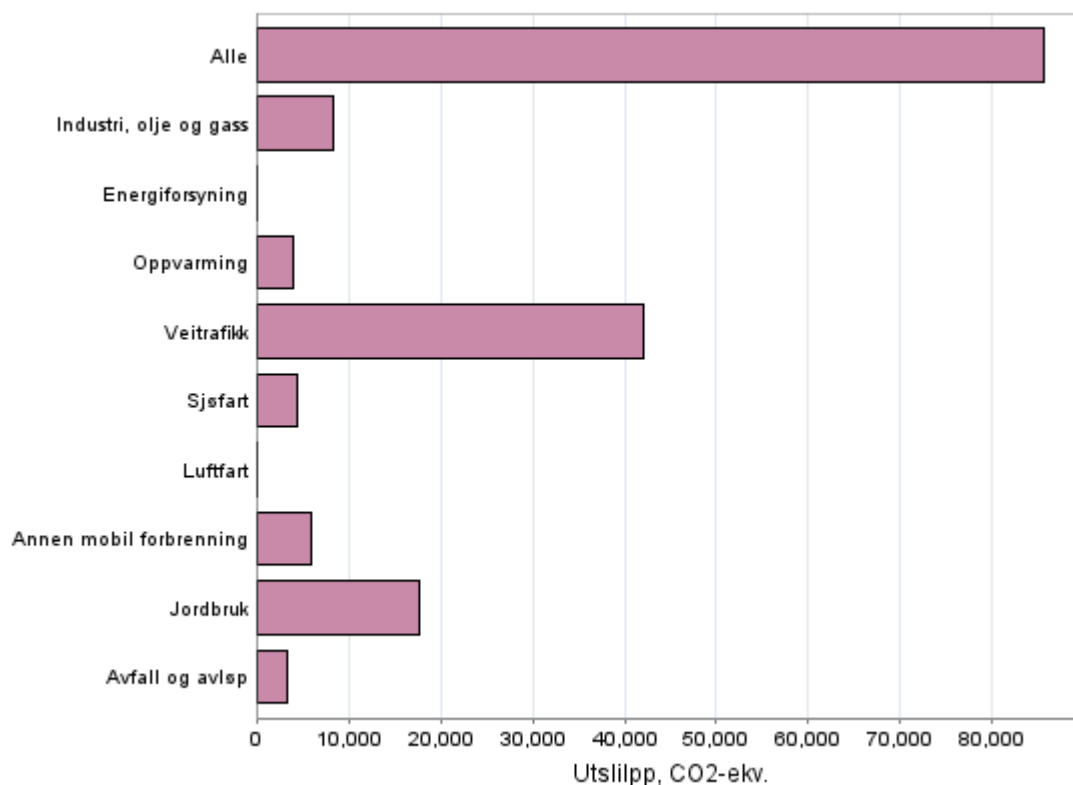
Direkte utslipp per innbygger i Viken i 2017 var 3,8 tonn (i CO₂ ekvivalenter)

3,8 tonn

Direkte utslipp per innbygger i Halden i 2018 var

2,75 tonn

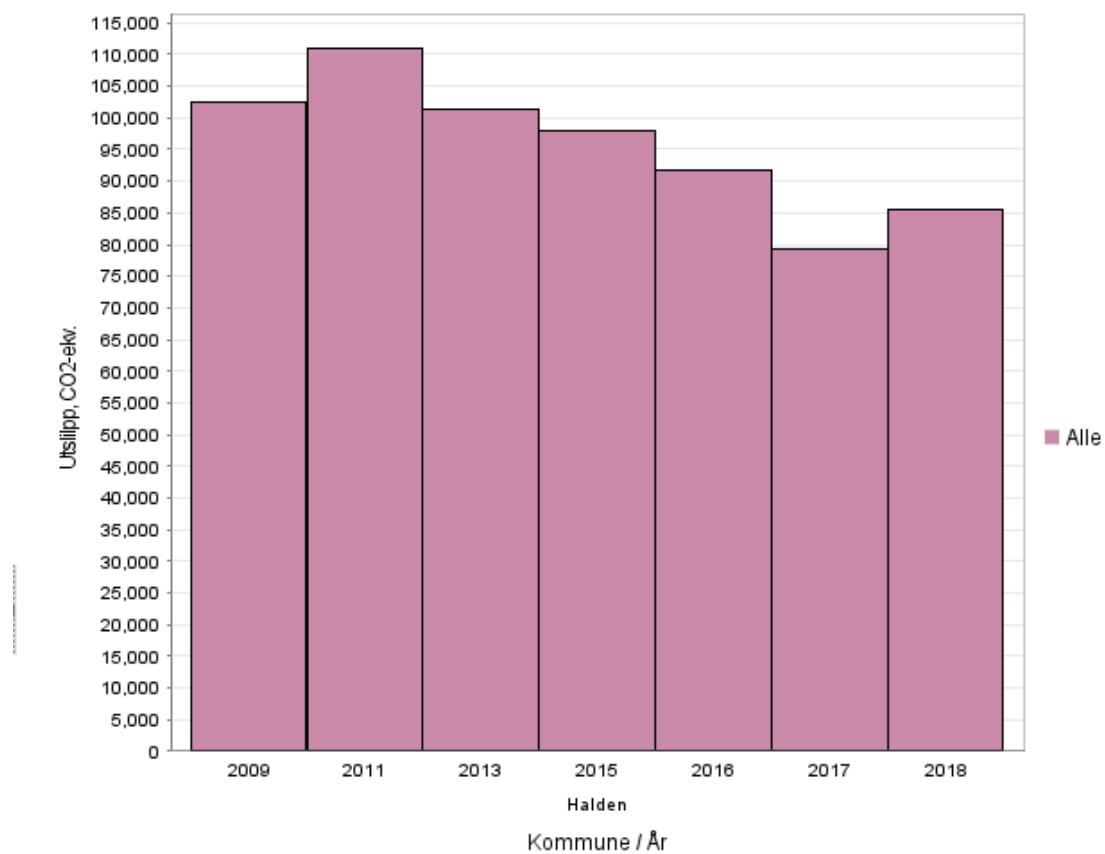
Klimagassutslipp etter sektor i Halden i 2018

I Parisavtalen ble verdens land enig om å begrense temperaturstigningen mellom før-industriell tid og 2100, til godt under 2 grader, og tilstrebe en begrensning til 1,5 grader. For å begrense oppvarmingen til 1,5 grader må de globale utslippene reduseres med 40 – 50% innen 2030. Videre må utslippene ned til netto null i år 2050. Dette betyr at vi må omstille oss raskt i måten vi lever og organiserer samfunnet på de neste 10-20 årene.⁷⁰

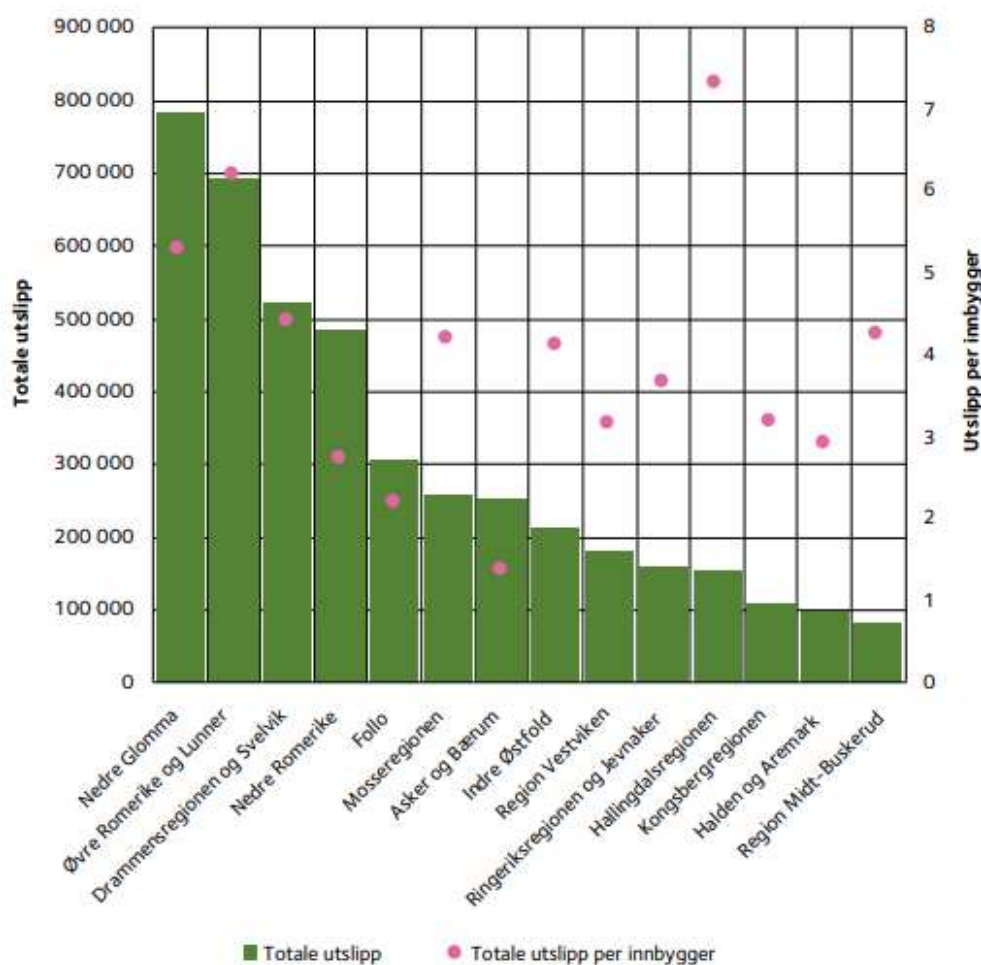
⁷⁰ Viken fylkeskommune

Endring i klimagassutslipp i Halden fra 2009-2018⁷¹

⁷¹ Viken fylkeskommune

Totale klimagassutslipp og klimagassutslipp per innbygger, delregioner i Viken 2017.⁷²

Kilde: Miljødirektoratet

Det er store forskjeller på utslippene, og det kan forklares med ulik grad av industri, avfallsforbrenning, jordbruk, veier og flyplass

Utslipp som følge av arealbruksendringer

Ifølge FN må klimahensyn settes i sammenheng med arealplanlegging for å øke naturlige karbonlagre og redusere sårbarhet for natur og samfunn.¹⁸² De ulike arealkategoriene som dyrket mark, beitemark og skog har alle ulik kapasitet til å binde CO₂. De største og viktigste naturlige karbonlagrene er hav, myr og skog. Endringer i disse arealtypene kan både føre til utslipp, og redusere arealets evne til å ta opp karbon i årene som kommer. Miljødirektoratet antar at det vil ta 20 år før karbonlageret i jorda har stabilisert seg etter en arealbruksendring, og selv om antall hektar med arealbruksendringer er lavt kan endringene medføre betydelige klimagassutslipp.⁷³

⁷² Viken fylkeskommune

⁷³ «Vi i Viken» Viken fylkeskommune

Endring i klimagassutslipp på grunn av arealbruksendringer i Halden i perioden 2010-2015.(tonn CO₂)

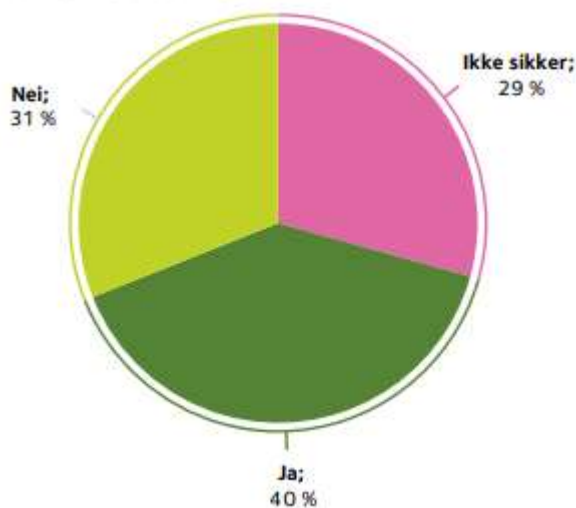
Måltall		Klimaeffekt av mindre areal	Klimaeffekt av mer areal	Netto endring
Region	Arealbrukskategori			
Halden	Annen utmark	0,0	0,3	0,3
	Beite	5,7	159,0	164,7
	Dyrket mark	0,3	342,5	342,8
	Skog	1 405,1	-7,1	1 398,0
	Utbygd areal	-0,4	931,7	931,3
	Vann og myr	15,6	0,0	15,6

Naturfare og naturskadehendelser

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har gjennomført en kartlegging av i hvilken grad kommunene har bebyggelse plassert på en måte som gjør at den ikke tilfredsstiller kravene til sikkerhet mot naturfare (flom, stormflo og skred).⁷⁴

Halden kommune er en av kommunene som har svart «ikke sikker»

Har kommunen eksisterende bebyggelse som ligger slikt plassert at de ikke tilfredsstiller kravene om sikkerhet mot naturfare?⁷⁵

⁷⁴ «Vi i Viken» Viken fylkeskommune

⁷⁵ Kilde: Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Kommuneundersøkelsen 2019¹⁸⁶

Mål 14 Liv under vann

Mål 14 handler om å bevare havets ressurser, og å bruke disse på en bærekraftig måte.

Både overfiske, forurensning og forsuring er utfordringer for tilstanden i Havet. Det er iverksatt flere tiltak for å bære på dette, som verneområder, tiltak mot ulovlig fiske og et stort fokus på forurensning.

Særlig plastforurensning i Havet har fått mye oppmerksomhet de siste årene, og det er avdekket at en høy andel av blåskjell undersøkt langs norskekysten inneholder mikroplast.

Marin forsøpling er et omfattende miljøproblem.

Østfold er et av 5 fylker som har flest områder med særlig stort naturmangfold og størst potensiale for å ha truede karplanter. For eksempel er sukkertare er truet art som danner stor undersjøiske skoger og er viktig for økosystemet. Økt temperatur i vannet og forurensning påvirker livet i havet. ⁷⁶

⁷⁶ Norsk institutt for naturforskning.

Arealbruk i strandsonen

Kystområdene i Halden kommune er litt ulik resten av Oslofjorden med tanke på bygging i strandsonen. Halden har ikke en tettbefolket og utbygd strandsone. Områdene er vanskelig tilgjengelig mange steder. Halden har på lik linje med resten av fylket et naturmangfold som kan komme i konflikt med ønsker om utbygging. Når areal i strandsonen bygges ned medfører det et tap av vegetasjon og habitater for planter og dyr. Klippeblåvingen er et eksempel på dyr som er utrydningstruet og medfører konflikt mellom ønske om utbygging og bevaring av naturmangfold.

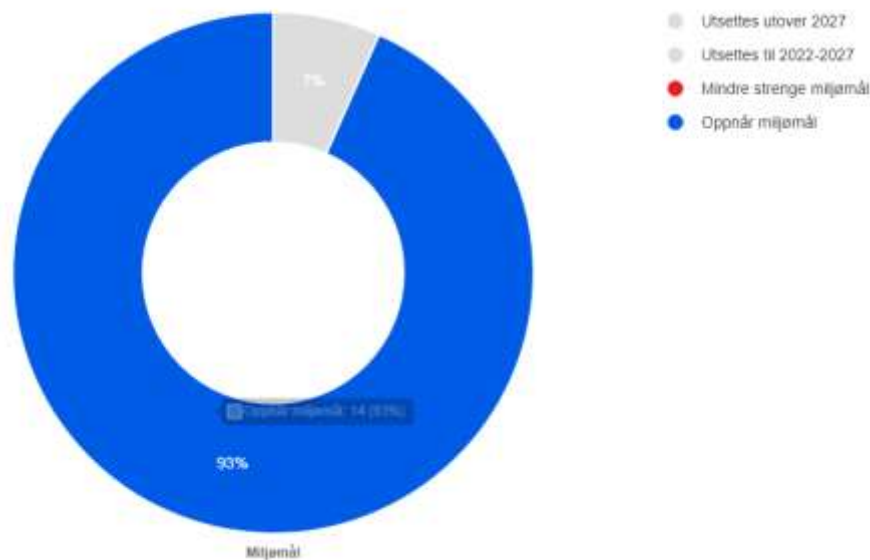
Økologisk tilstand i elver og innsjøer og kysten i Halden⁷⁷

VANNKATEGORI	ANTALL	SMVF	STØRRELSE
Kyst	7	1	66 km ²
Grunnvann	1	0	1 km ²
Innsjø	15	0	36 km ²
Elv	63	1	1483 km
Antall vannforekomster totalt	86	2	

93% oppnår miljømål, 7% utsettes.

Økologisk

MILJØMÅL	ANTALL	OPPNÅR MILJØMÅL	UTSETTES
Svært god	0	0	0
God	15	14	1
Moderat	0	0	-
Dårlig	0	0	-
Svært dårlig	0	0	-

⁷⁷ Vann-nett.no

Mål 15 Liv på land

Bærekraftsmål 15 handler om å beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.⁷⁸

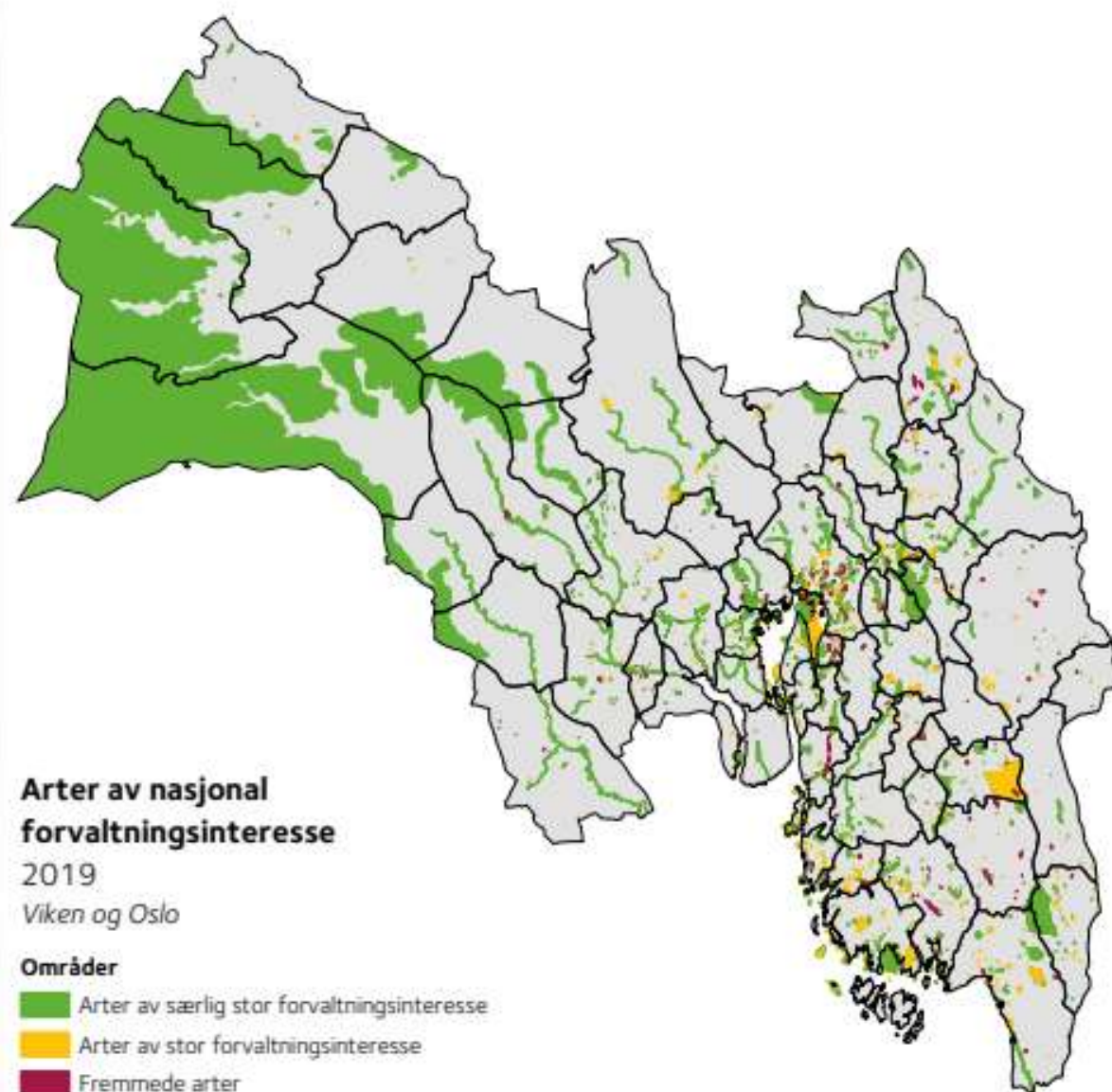
Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord til andre formål enn landbruk (i dekar)⁷⁹

Måltall	Dyrka jord					Dyrkbar jord				
år	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
kommune										
Halden	12	18	2	79	3	2	0	0	0	0

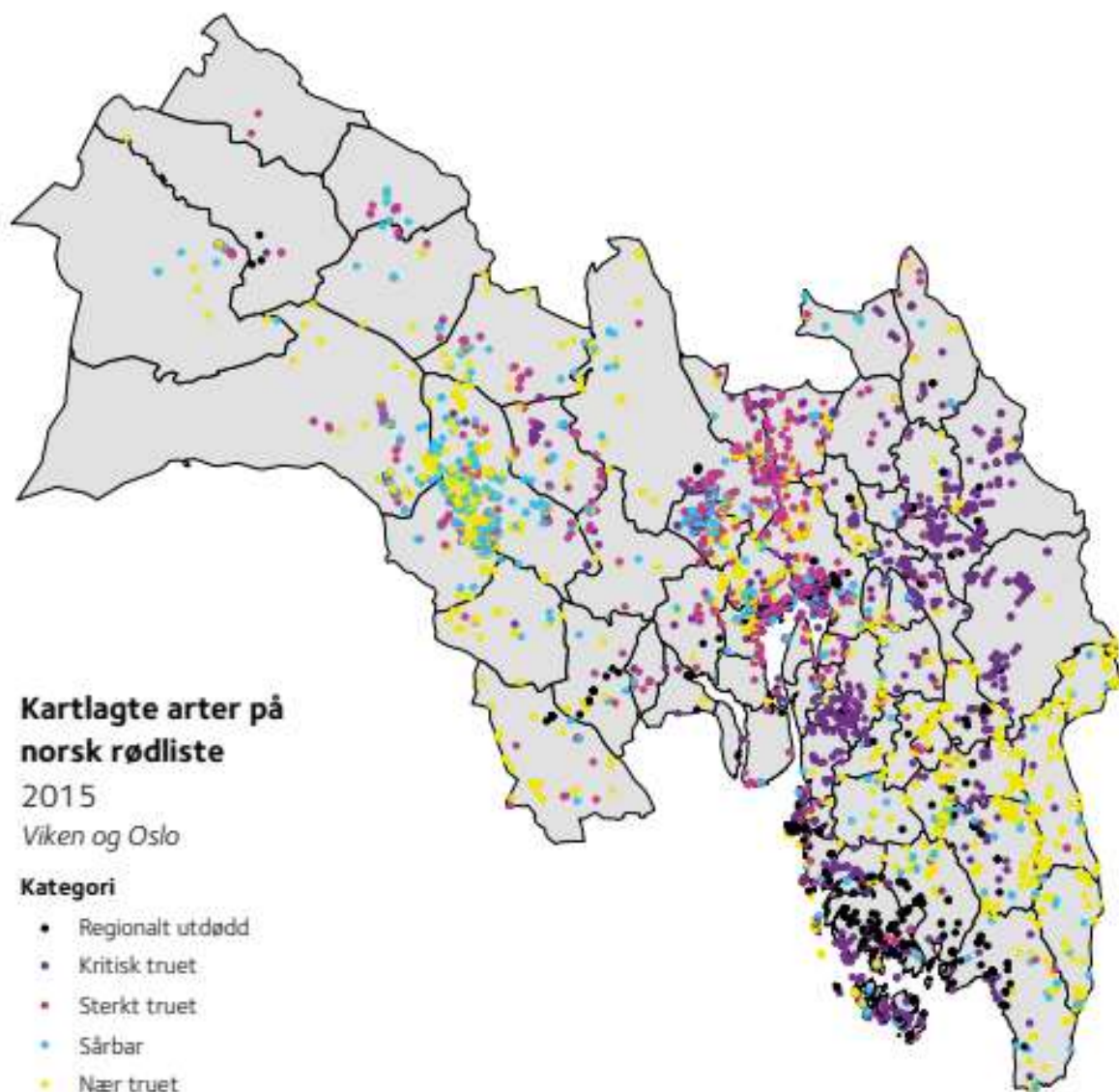
Endring av arealbruk påvirker biologisk mangfold og økosystemene.

⁷⁸ Viken fylkeskommune, «Vi i viken»

⁷⁹ Viken fylkeskommune, statistikkbank

Kilde: Miljødirektoratet

Kilde: Artsdatabanken

DEL 4

Økonomisk bærekraft

Under økonomisk bærekraft har Viken fylkeskommune valgt å samle fem av målene. Halden kommune følger samme linje.

Mål 8 Anstendig arbeid og økonomisk vekst

Mål 9 Innovasjon og infrastruktur

Mål 10 Mindre ulikhet

Mål 11 Bærekraftige byer og samfunn

Mål 12 Bærekraftig produksjon.

Flere av målene har også bindinger mot utviklingen av sosial og miljømessig bærekraft. Det er ikke udiskutabelt hvilke av FN's bærekraftsmål som kan samles under fellesbetegnelsen økonomisk bærekraft.

Mål 8 Anstendig arbeid og økonomisk vekst

Dette bærekraftsmålet handler om å fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Overskudd / underskudd på arbeidsplasser for de bosatte i Halden etter utdanningsnivå, bosted og arbeidssted. ⁸⁰

0101 Halden	2017	2017	Underskudd (-)
Sysseisatte	etter bosted	etter arbeidssted	Overskudd (+)
20-66 år			på arbeidsplasser
Grunnskole (nivå 1-2)	2341	2137	-204
Videregående skole (nivå 3-5)	5520	5192	-328
Universitets- og høyskoleutdanning, 1-4 år (nivå 6)	3523	3096	-427
Universitets- og høyskoleutdanning, over 4 år (nivå 7-8)	859	918	59
Uoppgitt utdanning (9)	455	376	-79
Totalt	12698	11719	-979

⁸⁰ Kilde: Kommunehelse statistikkbank

Sysselsatte personer etter bosted i Halden

Oversikt over hvilke næringer innbyggerne befinner seg innenfor⁸¹

	Sysselsatte personer etter bosted									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0101 Halden (-2019)										
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske										
Alle sektorer	236	224	234	217	214	209	210	203	214	206
05-43 Sekundærnæringer										
Alle sektorer	3 562	3 598	3 609	3 655	3 723	3 505	3 525	3 582	3 621	3 568
45-82 Varehandel, hotell og restaurant, samferdsel, finanstjen., forretningsmessig tjen., eiendom										
Alle sektorer	4 441	4 477	4 370	4 408	4 349	4 128	4 141	4 143	4 237	4 077
84 Off.adm., forsvar, sosialforsikring										
Alle sektorer	709	756	825	769	783	765	790	789	851	904
85 Undervisning										
Alle sektorer	1 324	1 327	1 297	1 310	1 368	1 310	1 317	1 352	1 394	1 400
86-88 Helse- og sosialtjenester										
Alle sektorer	2 777	2 845	2 821	2 893	2 909	2 926	2 974	2 999	2 917	2 959
90-99 Personlig tjenesteyting										
Alle sektorer	397	400	406	401	418	431	434	414	439	434
00 Uoppgitt										
Alle sektorer	80	63	71	73	66	112	89	73	97	85

Næringslivet har endret karakter. Varehandel har blitt redusert, mens antall statlige og kommunale sysselsatte har økt.

Halden – utvikling i arbeidspendlingen 2000-2019⁸²

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Utpendling	2976	3028	3259	3123	3276	3389	3448	3557	3709	3718	3757	3824	3797
Innpendling	1998	2135	2190	2212	2273	2431	2408	2462	2328	2589	2767	2776	2765
Nettopendling	-978	-893	-1069	-911	-1003	-958	-1040	-1095	-1381	-1129	-990	-1048	-1032

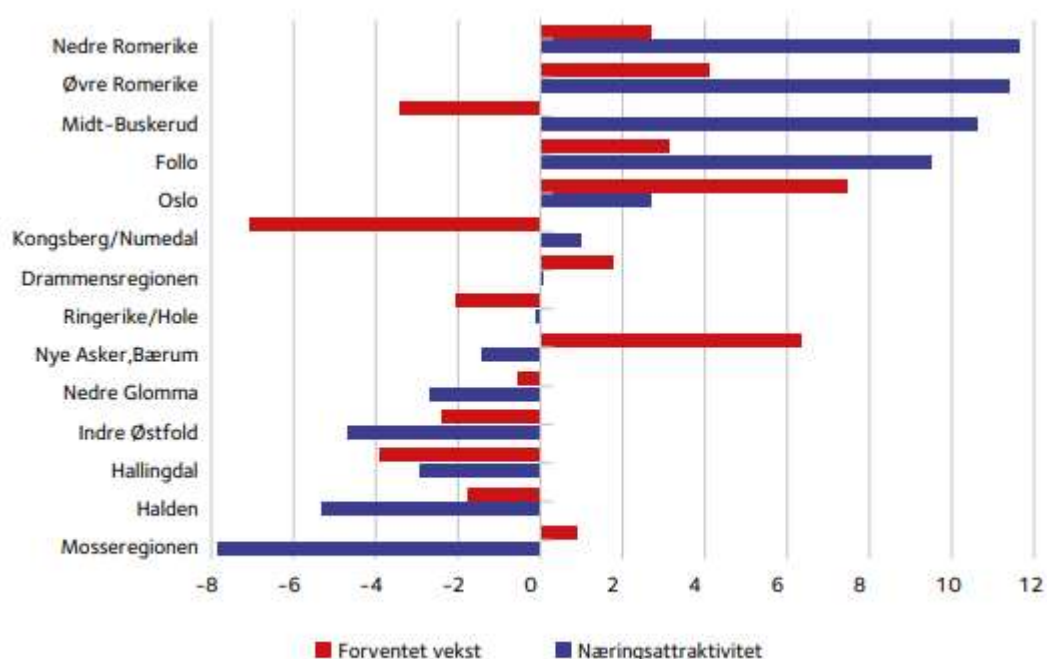
Halden har underskudd på arbeidsplasser. 3 797 personer (20-66 år) pendler ut av kommunen til jobb, mens 2765 personer bosatt i andre kommuner pendler til Halden. Det siste året har både antall som pendler inn til Halden og de som pendler ut avtatt litt.⁸³

⁸¹ Kilde: SSB 2019 tabell 07979

⁸² Kilde: SSB 2019

⁸³ Kilde: SSB 2018

Næringsattraktivitet i delregioner i Viken og Oslo 2008-2017 angitt ved dekomponert sysselsettingsvekst.

Kilde: Telemarksforskning (2018); www.regionaleanalyser.no

Telemarksforskning deler sysselsettingsveksten i to. Forventet vekst og næringsattraktivitet.

Med forventet vekst menes den samlede sysselsettingsveksten som ville vært forventet ut fra næringsstrukturen alene. Næringsattraktiviteten er forskjellen mellom forventet sysselsettingsvekst og faktisk sysselsettingsvekst.⁸⁴

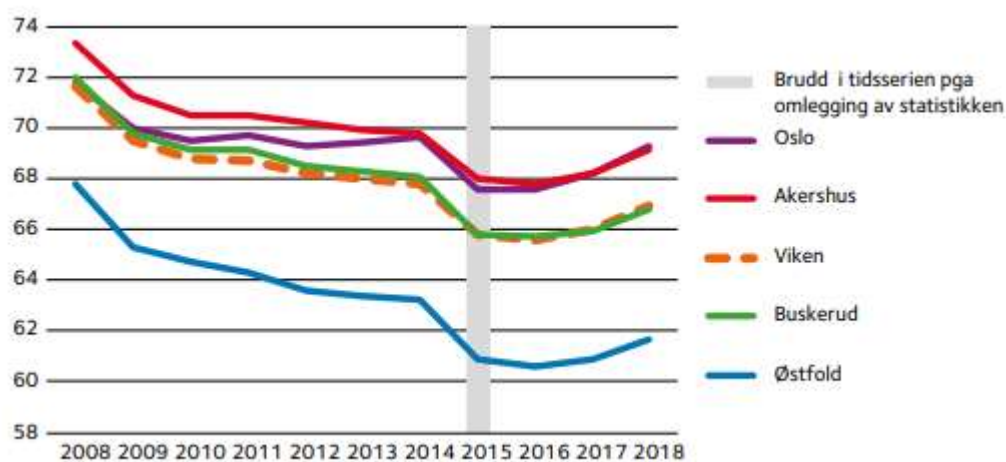
Flere av regionene i Østfold, deriblant Halden er rangert til å være blant de norske regionene med svakest utvikling i arbeidsmarkedet i perioden.

⁸⁴ Telemarksforskning

Sysselsettingsgrad

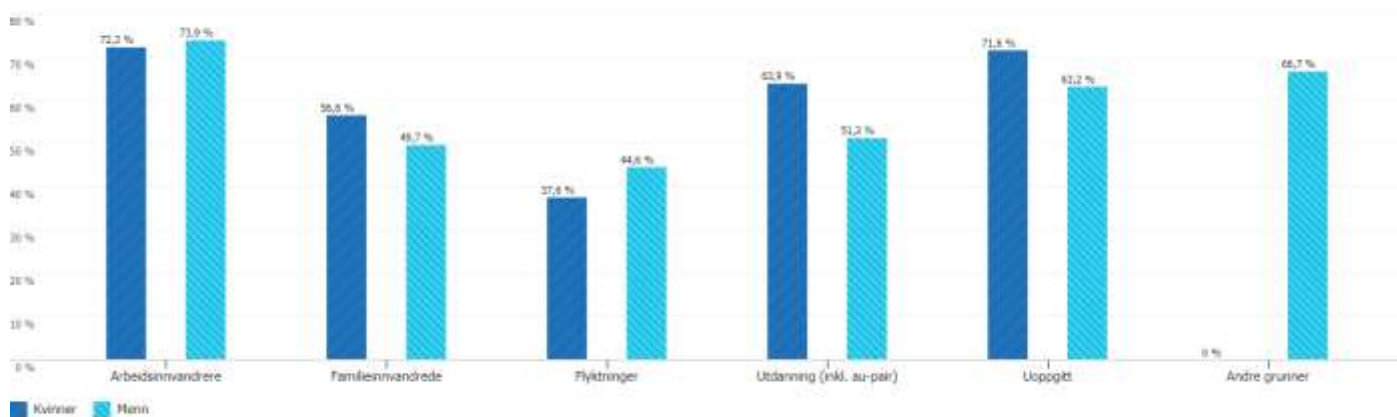
En stadig eldre befolkning har medført at sysselsettingsgraden i Norge har avtatt det siste tiåret. Imidlertid har arbeidsledigheten sunket de to siste årene og sysselsettingsgraden er igjen på vei opp.

Sysselsatte i prosent av befolkningen 2008-2018 (15-74 år)⁸⁵

Sysselsettingsgrad blant innvandrere i 2018.⁸⁶

Sysselsetting etter innvandringsgrunn (prosent)

Figuren viser andel sysselsatte fordelt etter innvandringsgrunn og kjønn i 2018 i Halden.

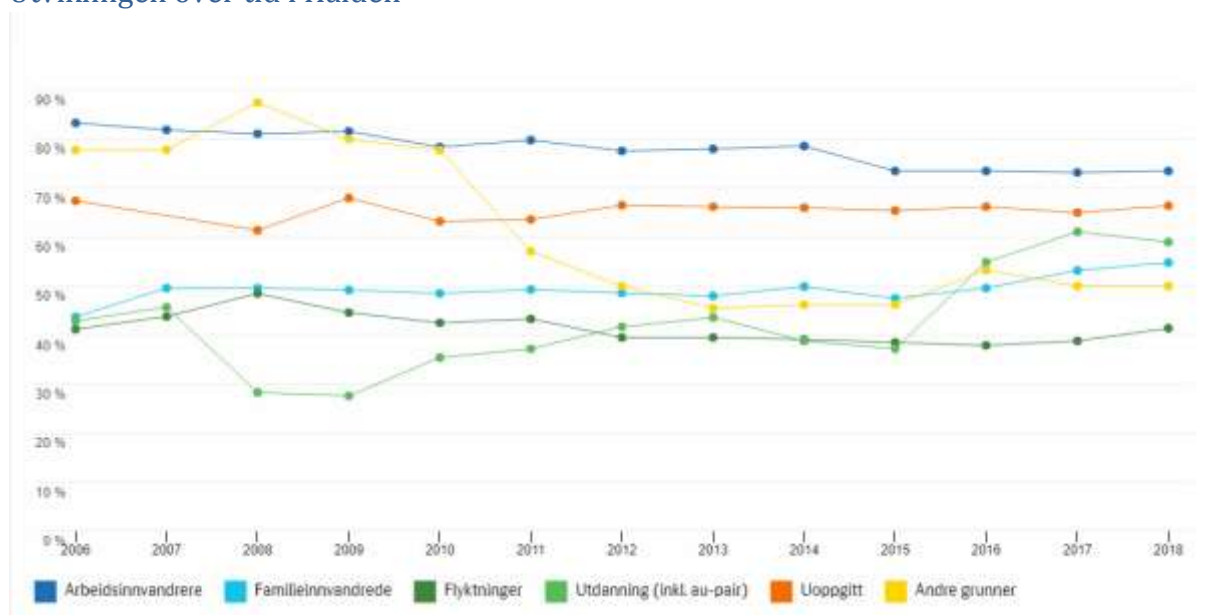
Kilde: SSB, sist målt: 31.12.2018

Flyktninger i Halden er overrepresentert i gruppen familier med lav inntekt.

⁸⁵ SSB tabell 11930

⁸⁶ lmdi.no

Utviklingen over tid i Halden⁸⁷

Flyktninger er utsatt med tanke på å ha vedvarende lav inntekt.

Mål 9 Innovasjon og infrastruktur

Bærekraftsmål 9 handler om å bygge solid infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon.

Halden har de siste årene fremstått som en kommune med evne til nyteknung og innovasjon. Kommunens El-bil satsing har blitt kjent langt utenfor landegrensene, og virtuell korttidsavdeling et nytt høyteknologisk sykehjem har vært gjenstand for besøk fra andre som vil lære av Halden kommune.

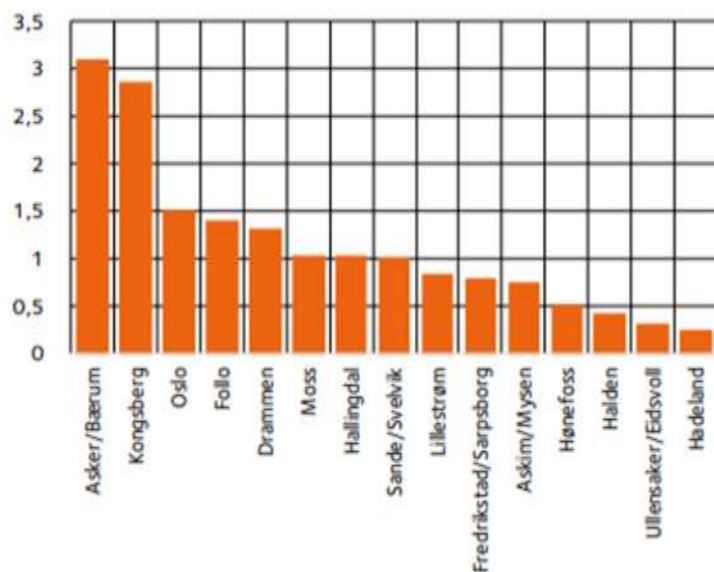

Antall sysselsatte i Østfold som arbeider i høyteknologiske industrinæringer er 6%

I nasjonal Transportplan for perioden 2018 - 2029 er det fordelt 23 455 millioner til prosjekter i Østfold. Byområdene i Nedre Glomma har de største satsingene med bypakker. Nasjonal transportplan legger opp til en omstilling til et lavutslippssamfunn. Effektive transporttjenester er en forutsetning for økonomisk vekst. Halden kommune er opptatt av å forbedre infrastrukturen med jernbane og veier til og fra kommunen. I nasjonal transportplan frem mot 2050 er det jernbanen som er hovedsatsingen for Halden.

I Halden står tjenesteytende næringer den største delen av verdiskapningen, slik det er i Viken forøvrig. Halden ligger langt nede på statistikken for høyteknologisk industri, men har flere høyteknologiske miljøer som ligger i verdenstoppen i sin innovasjon.

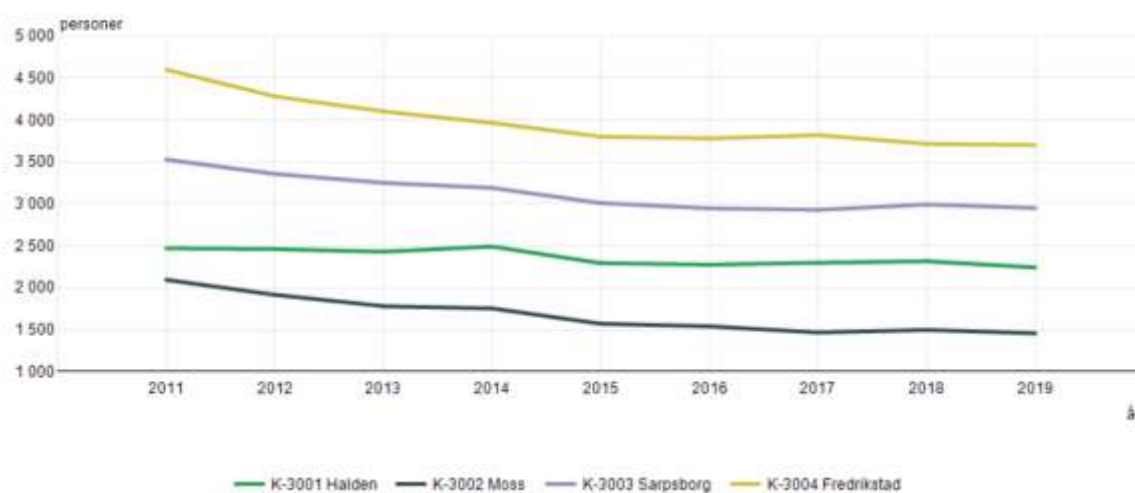
Patenter per 1000 innbyggere (2015) økonomiske regioner

Forskere og faglig personale per 1000 sysselsatte 2011-2017

Halden har vært et industrisamfunn som kan sammenlignes med få andre byer i Norge. De siste årene har sammensetning av næringene endret seg noe, og i Østfold er det færre sysselsatte i industrien, og flere i tjenestystende næringer. I Halden er endringen mindre enn i de andre byene i Østfold.

07984: Sysselsatte per 4. kvartal, etter region og år. Industri, Sysselsatte personer etter bosted.

Mål 10 Mindre ulikhet

Dette målet handler om å fordele verdens goder for å redusere ulikheter. Dette er nødvendig for å redusere fattigdom. Norge har også store ulikheter sett med våre øyne. Det er også ulikheter mellom ulike land i tillegg til innad i landene. Ulikhetene handler om inntekt, formue, tilgang til utdanning og helsetjenester og muligheter i livet. Dette målet er mye sammenfattende med mål nr. 1 om å utrydde fattigdom.

Arbeidsledige 15-29 år i prosent av befolkningen: f.o.m. 2016 ny def.⁸⁸

År	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Hele landet	2,4	3,0	2,9	2,5	2,5	2,7	2,3	2,7	2,5
Østfold	3,3	4,0	3,9	3,5	3,6	4,1	3,4	4,1	3,5
Halden	3,6	3,8	3,6	3,0	3,2	3,8	3,0	3,8	3,7
Moss	3,9	4,7	4,9	3,4	3,6	3,7	3,2	3,7	3,4
Sarpsborg	3,6	4,2	4,3	4,2	4,2	4,7	3,9	4,7	4,0
Fredrikstad	3,8	4,7	4,4	4,0	4,4	4,9	4,2	4,9	3,6

Drammen	2,7	3,7	3,6	3,2	3,0	2,9	2,8	2,9	3,0
Horten	3,4	4,6	3,6	3,9	3,7	4,2	3,4	4,2	4,3
Porsgrunn	3,4	4,0	3,8	4,5	4,0	3,3	3,4	3,3	2,8

Andelen arbeidsledige i aldersgruppen i Halden er målt til 3,8 % av befolkningen i 2016 og er den siste målingen i Folkehelseprofilen. Tall fra 2017 viser en nedgang på 0,1%. Man ser ingen klar trend i arbeidsledigheten i Østfold-kommunene i og med at den svinger fra år til år. Tidligere har andel arbeidsledige blitt beregnet i prosent av arbeidsstyrken, slik at andelen arbeidsledige i folkehelseprofilene fremover vil være en del lavere enn tidligere.

Personer som opplever at de har en funksjonsnedsettelse er underrepresentert i arbeidslivet. Kun 44% er i arbeid mot 74 % av resten av befolkningen i Norge.

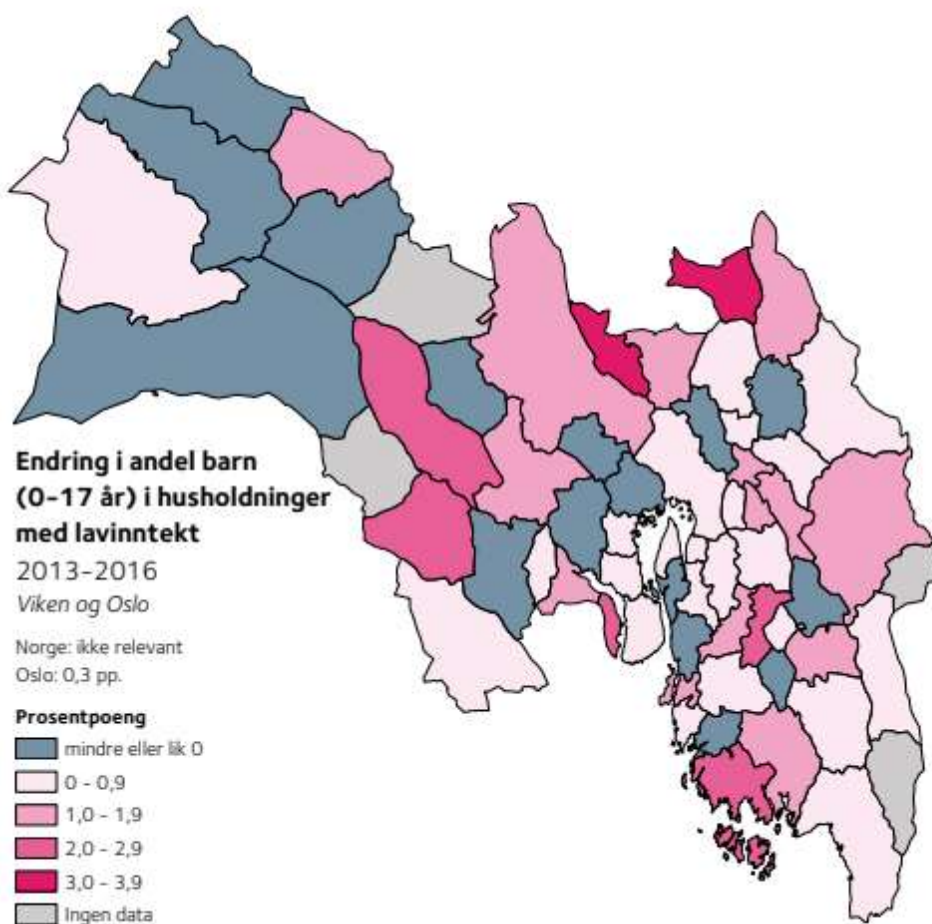
⁸⁸ Kilde: Folkehelseprofil 2014-2016/SSB 2018

Lavinntekt (husholdninger) 0-17 år i prosent¹⁰

År	2014	2015	2016	2017	2018
Geografi					
<u>Hele landet</u>	8,3	8,5	8,8	9,2	9,3
Halden	10,6	11,1	10,6	10,7	11,0
Moss	9,4	9,8	9,6	11,2	11,4
Sarpsborg	10,5	10,7	11,5	12,5	12,3
Fredrikstad	10,9	11,7	12,7	13,2	13,5

11% av barna i aldersgruppen 0-17 år lever i en familie med vedvarende lav inntekt i Halden.

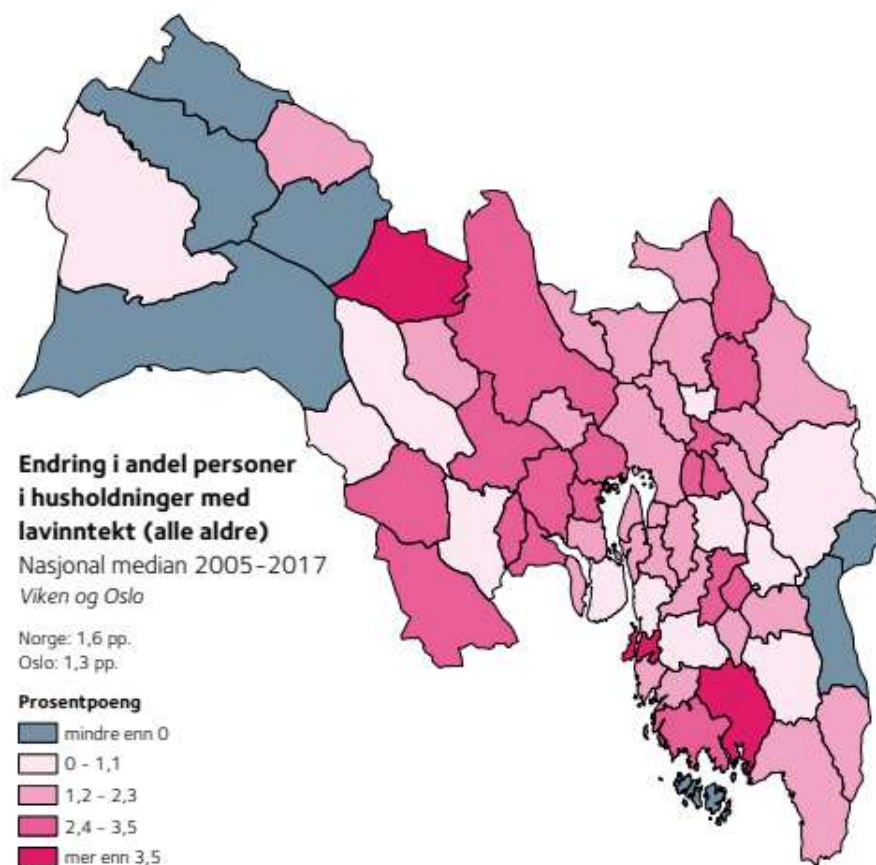
Endring i andel barn (0-17 år) i husholdninger med lavinntekt 2013-2016⁸⁹

⁸⁹ Viken fylkeskommune, «Vi i Viken» og BUFDIR

Halden kommune har hatt en svak økning ifølge kartet. I følge bufdir. så har økningen i prosent gått fra 14 til 15,7 i perioden. I 2017 har utviklingen sett i forhold til lokal medianinntekt hatt en økning på 0,3%.

Endring i andel personer i husholdninger med lavinntekt (nasjonal median) 2005–2017⁹⁰

Kilde: SSB tabell 06947

Kartet viser endring i andel personer i husholdninger med lavinntekt fra 2005 til 2017. Det er ikke tatt hensyn til den lokale medianinntekten, dette er også et moment som spiller inn. Ikke alle de som defineres under lavinntektsbegrepet oppfatter seg som fattige, og noen som ligger over denne grensen kan definere seg som fattige.

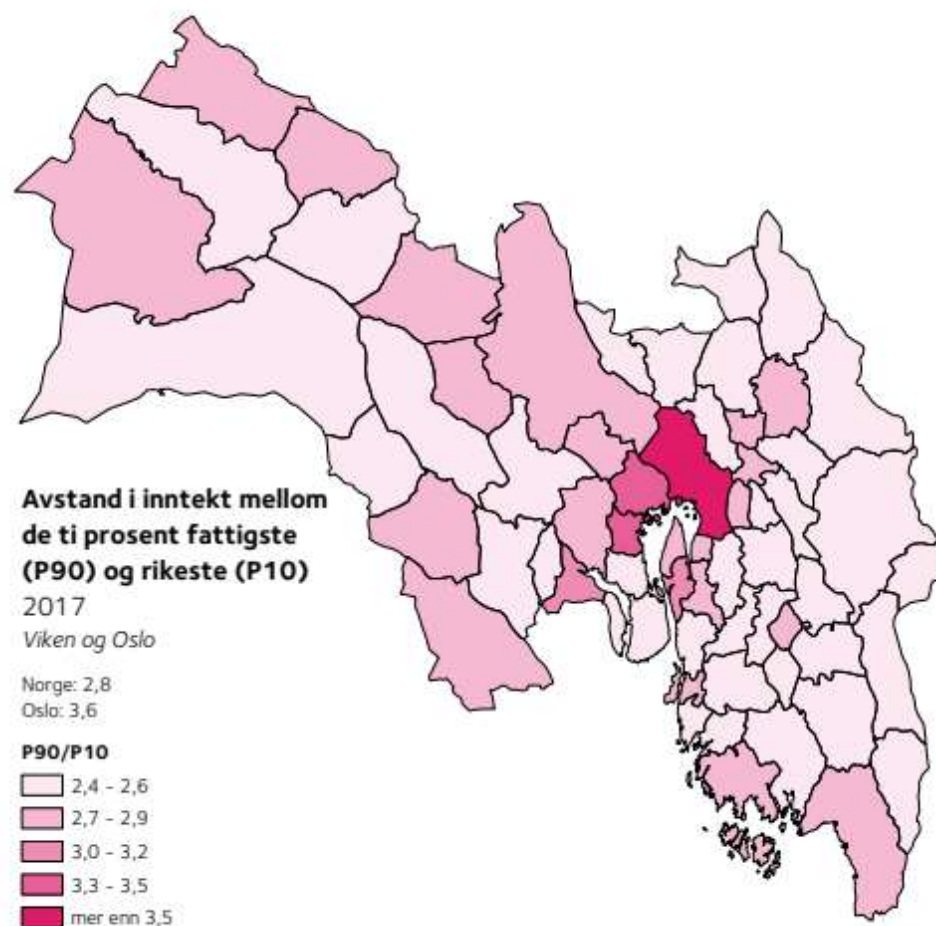
⁹⁰ Viken fylkeskommune, «Vi i Viken»

Avstand mellom de ti % rikeste (P90) og fattigste.(P10)

Ginikoeffisienten viser ulikheten i befolkningen. Hvis alle tjener det samme er Ginikoeffisienten 0.

Hvis en person får all inntekt og de andre ikke tjener noenting, vil Ginikoeffisienten være 1.

I Norge er Ginikoeffisienten 0,28. Det er 11-12 land som antas å ha lavere Ginikoeffisient enn Norge.

(tallene vises mellom 0 og 10 i dette bildet, ikke mellom 0 og 1 som er definisjonen på Ginikoeffisienten)

Inntekt

Inntekt i gjennomsnitt, fordelt på alder⁹¹

Gjennomsnitt av NOK	Kolonnetiketter			
	Inntekt			
Radetiketter	17-34 år	35-66 år	67 år og eldre	Alle aldre
3001 HALDEN	270 000	505 700	347 600	406 200
3003 SARPSBORG	273 100	509 300	339 400	410 000
3004 FREDRIKSTAD	266 200	534 400	370 700	427 200
3002 MOSS	262 091	550 926	382 262	440 484

⁹¹ Prognosesenteret, tall fra desember 2019

Gjeld, gjennomsnitt fordelt på alder⁹²

Gjennomsnitt av NOK		Kolonneetiketter 			
		Inntekt			
Radetiketter		17-34 år	35-66 år	67 år og eldre	Alle aldre
3001 HALDEN		270 000	505 700	347 600	406 200
3003 SARPSBORG		273 100	509 300	339 400	410 000
3004 FREDRIKSTAD		266 200	534 400	370 700	427 200
3002 MOSS		262 091	550 926	382 262	440 484

Kjøpsevne.

Dette er en tabell som viser hvor mye en husholdning kan låne, basert på 3 ganger inntektens størrelse, basert på gjennomsnittsinntekten til innbyggerne i de ulike aldersgruppene.⁹³

Summer av NOK		Kolonneetiketter 						
Radetiketter		2) 24-34 år	3) 35-44 år	4) 45-54 år	5) 55-64 år	6) 65-74 år	7) 75 år +	8) Total
3001 HALDEN		4 099 204	4 355 540	4 611 876	4 668 839	4 469 467	4 440 985	4 270 095
3002 MOSS		5 301 341	5 669 548	6 037 755	6 119 579	5 833 196	5 792 284	5 546 812
3003 SARPSBORG		4 595 241	4 889 655	5 184 069	5 249 494	5 020 506	4 987 793	4 791 517
3004 FREDRIKSTAD		4 892 482	5 212 983	5 533 484	5 604 706	5 355 428	5 319 816	5 106 149
9999 Norge		5 133 269	5 471 594	5 809 918	5 885 102	5 621 960	5 584 369	5 358 819

Innbyggerne i Halden har lavere gjennomsnittsinntekt enn i de øvrige byene i Østfold.

Tabellene viser en stor ulikhet når det gjelder låneevnen til Haldenserne i forhold til resten av landet.

I Halden har andelen husholdninger med høy gjeldsbelastning økt mindre enn i resten av landet.

Utviklingen faller sammen med en høyere arbeidsledighet og uføreandel og en større andel husholdninger som leier bolig.⁹⁴

⁹² Prognosesenteret , tall fra desember 2019

⁹³ Prognosesenteret , tall fra desember 2019

⁹⁴ Høgskolen i Østfold, boligmarkedsutviklingen i Østfold, 2019

Mål 11 Bærekraftige byer og samfunn

Mål nummer 11 handler om at byer og lokalsamfunn skal være trygge, inkluderende og bærekraftig.

Frivillig sektor og lokalsamfunnsutvikling

Halden har et rikt organisasjonsliv med et stort antall frivillige organisasjoner. Deltakelse i frivillige lag og foreninger har en verdi i seg selv, men også tilleggsverdier i form av for eksempel økt fysisk aktivitet, tilhørighet, sosialt nettverk, fellesskap, etc. Det er viktige verdier for å skape gode lokalsamfunn.

Det er etablert samarbeid med frivillig sektor innen flere områder i kommunen, både rettet mot kommunale tjenester og mot tiltak i lokalmiljøet. Det er kontakt mot organisasjoner som legger opp til lavterskelaktiviteter og inkludering av personer som faller utenfor deltakelse i lokalsamfunnet. Dette er organisasjoner som har sitt primære virke innenfor det sosiale og humanitære feltet, men også innen kultur og idrett.

Halden frivilligsentral, Halden Røde Kors, Halden Sanitetsforening, Kirkens bymisjon, ulike trossamfunn, Halden idrettsråd, Halden kulturråd og mange flere organisasjoner er med på å bidra til mangfold av aktiviteter som styrker samhold, fysisk og psykisk helse og lokal identitet.

Folkehelseprofil for Østfold viser at ensomhet er størst blant de med lav utdanning. L

Lavterskeltiltak i regi av frivillige organisasjoner er et bidrag for å motvirke ensomhet.

Frivillig sektor i Halden har gjennomgått de samme endringene som resten av samfunnet. Noen organisasjoner legges ned, mens nye startes. Det er utfordrende i forhold til økonomi, møtelokaler, øvingslokaler og lokaler til å lagre utstyr.⁹⁵

Kulturtilbud og opplevelser.

Tilgjengelighet og utvalg av kulturtilbud og opplevelser

Ca. 52 % av innbyggerne i Halden melder at tilgjengelighet sosiale møteplasser er bra.⁹⁶

Når det gjelder kulturtilbud, så har vi ingen undersøkelser etter 2011. Der svarte 66% at de var fornøyd med tilbudet i Halden.

Halden har en rekke kulturaktiviteter, både det som skjer i regi av frivillige organisasjoner og profesjonelle aktører. I etterkant av helse og miljøundersøkelsen i Østfold i 2011, har Brygga kultursal i Halden hatt en stor økning i aktiviteten, og det har vært flere store arrangementer i byen. Det er mulig respondentene hadde svart annerledes i dag enn de gjorde i 2011.

Sosiale møteplasser, lekeplasser mv.

Halden kommune har som en viktig del av sitt planarbeid fokus på barns oppvekstmiljø og fremme av gode oppvekstvilkår. Sosiale møteplasser for lek og opphold, samt tilgang til gode rekreasjonsområder er områder man har fokus på i planarbeidet og i utformingen av det fysiske miljøet. Det stilles krav om universell utforming av utearealer og krav til lekeplasser i boligområder (tilgjengelighet, kvalitet, trafiksikkerhet, støy). Barnetalspersonen i kommunen har en viktig rolle for å påse at hensyn til barn og oppvekstmiljø ivaretas i planarbeidet.

I sentrumsplanen (2016) er det gjennomført en kartlegging av lekeplasser som en del av "grønn struktur". Det er også foretatt en kartlegging av «barnetråkk» i forbindelse med den samme planen.

⁹⁵ kilde: henvendelser til kommunen om støtte og lokaler

⁹⁶ Kilde: b.

Fysisk miljø

Støy

Omfang av områder utsatt for støy.

Støy påvirker negativt på helse og trivsel, både i form av hørselskade, søvnproblemer og stressrelaterte helseplager. Støy kan være kilde til mistrivsel, mens fravær av støy utgjør en viktig livs- og miljøkvalitet.

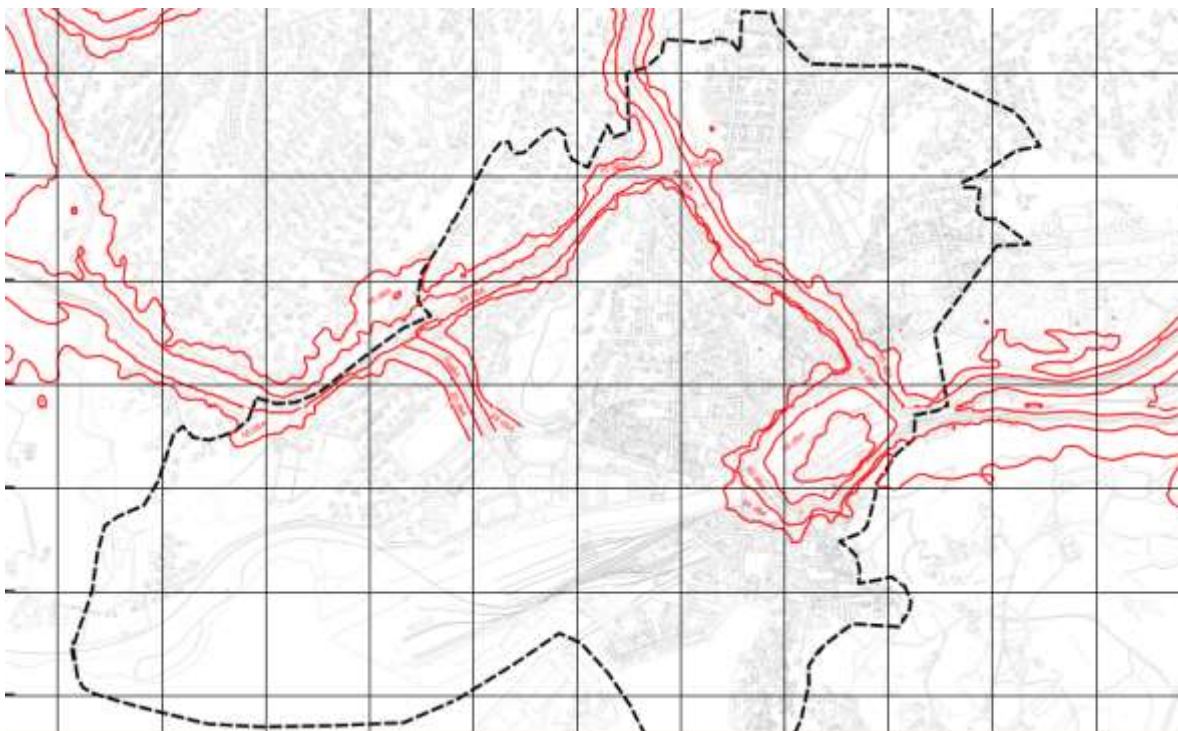
Gjennom en opplevelsesbasert spørreundersøkelse i desember 2011 svarer 15,2% av innbyggerne i Halden at deres nærområde har forstyrrende støy (fra trafikk, jernbane, industri, etc).⁹⁷

Støysonekart⁹⁸

Halden kommune har et støysonekart. Formålet er å ha et orienterende grunnlagsmateriale for arealplanlegging i kommunen. Det gir også et grunnlag for å kunne kreve mer detaljerte støyutredninger for nye plansaker som berøres av gule/røde støysoner.

⁹⁷ Kilde: Østfold helseprofil 2011-2012.

⁹⁸ Halden.kommune.no

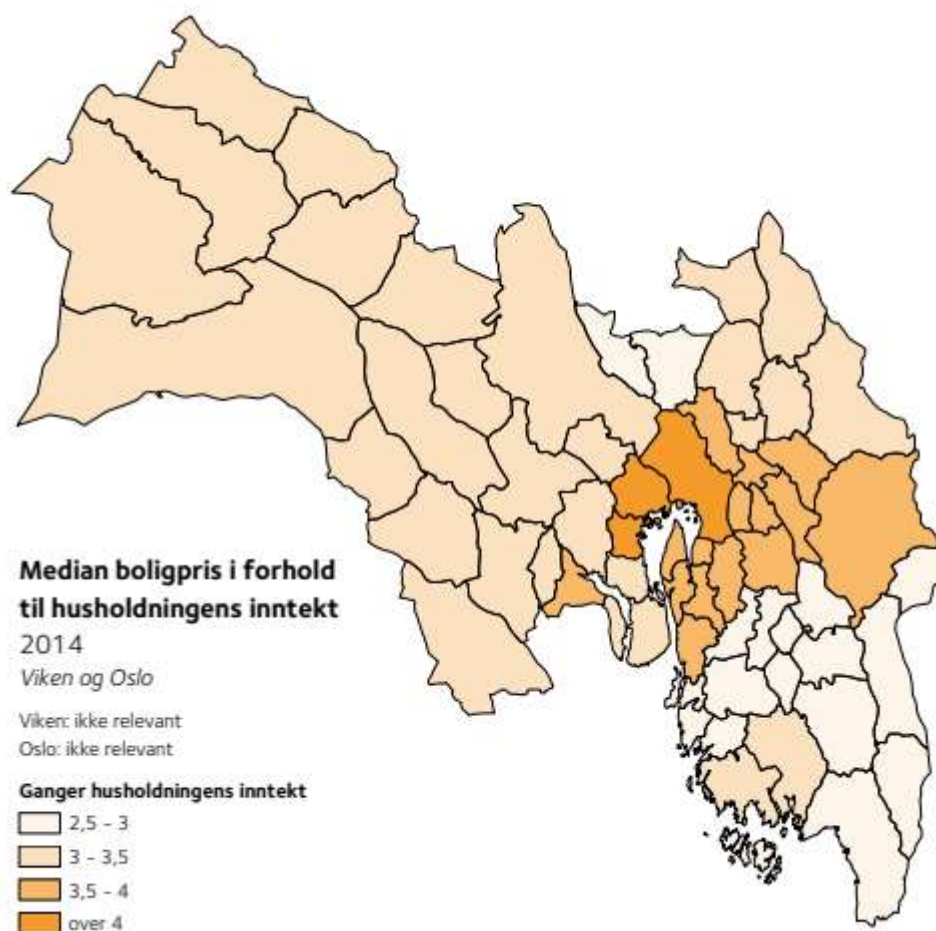
Støysonene er i henhold til Miljøverndepartementets "Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging" (T-1442). Støysonekartet viser beregnet støy fra de mest trafikkerte veger, fra jernbane og fra utvalgte industribedrifter, derunder havnevirksomheten ved Halden havn.

Kommunen arbeider forebyggende ved deltakelse i planprosesser for å sikre at befolkningen ikke utsettes for støy som overskrider grenseverdier anbefalt i T-1442.

Boligpriser og gjeld

Norske husholdninger er blant husholdningene med størst gjeldsgrad. Boligprisene i Halden ligger under prisene generelt på det sentrale østlandet.

Median boligpris i forhold til husholdningenes inntekt, 2014⁹⁹

Friluftsliv, tilgjengelighet og internkontroll

Områder for rekreasjon, friluftsliv og tilgjengelighet

Spørreundersøkelsen viste at nærmere 76,3% av de spurte i Halden sier at det er gode muligheter for fritidsaktiviteter, herunder turstier, sportsarenaer

mv.¹⁰⁰

Halden har ca 825 dekar opparbeidede rekreasjonsområder, og 12 badeplasser ved sjø.

⁹⁹ Viken fylkeskommune, Norges bank

¹⁰⁰ Kilde: Østfold helseprofil 2011-2012.

Universell utforming / tilgjengelighet

Halden kommune legger til grunn universell utforming i alt planarbeid forankret i plan - og bygningsloven og saksbehandling der dette anses å berøre de funksjonshemmedes behov.

Rådet for funksjonshemmede er viktig høringspart i plansaker der tilgjengelighet for funksjonshemmede er tema. Kommunen har gjennom ulike prosesser og utredningsarbeid lagt vekt på å øke kunnskapen om universell utforming internt i organisasjonen. Det er utarbeidet en strategiplan for universell utforming for kommunen.

Skader og ulykker

Ulykker som fører til personskade er en stor utfordring for folkehelsen. Personskader som følge av ulykker er nesten i samme størrelsesorden som kreft, målt i tapte leveår. Ulykker med personskader tar relativt mange unge liv, og er den største dødsårsaken for personer under 45 år. Muligheten for å forebygge er gode og effekter av tiltak kan komme raskt.

Nærmere 500.000 behandles av lege for en ulykkesskade hvert år. 36.000 av disse får varige mén og ca. halvparten får ulik grad av funksjonshemming. 10 % av alle døgnopphold på norske sykehus skyldes skader og ulykker.

Oversikt over hvor og når ulykker inntreffer osv. kan bidra til økt oppmerksomhet mot forebygging og mer treffsikkerhet i tiltaksarbeidet.

Skader – personskader, hoftebrudd

Antall personskader behandlet i sykehus

Statistikken viser at Østfold har 15,3 personskader etter ulykker per 1000 innbyggere. Østfoldkommunene har flere personskader enn landsgjennomsnittet og det er kun tre fylker som har høyere forekomst. Halden økte i 2017 til 15,6 % og ligger over gjennomsnittet for Østfold.

Hvert år utsettes ca. 8 % av personer over 65 år for skader, over 80 % av disse er fallulykker. Når det gjelder dødsfall hos norske barn i alderen 1-14 år skyldes 34 % ulykker.¹⁰¹

¹⁰¹ Kilde: Østfoldhelse - Folkehelseinstituttet, spesialisthelsetjenesten somatikk 2012-2014

Tabellen under viser antall pasienter innlagt (dag- eller døgnopphold) med personskader totalt og hoftebrudd spesielt, innlagt på somatisk sykehus per 1000 innbyggere per år, gjennomsnitt for treårsperioden.¹⁰²

År		2010-2012	2011-2013	2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017
Geografi	Sykdomsgruppe						
Hele landet	Skader (S00-T78)	14,2	14,2	14,0	13,9	13,7	13,7
	Hoftebrudd (S72.0-S72.2)	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8
Østfold	Skader (S00-T78)	15,6	15,7	15,5	15,5	15,1	15,3
	Hoftebrudd (S72.0-S72.2)	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9
Halden	Skader (S00-T78)	14,7	14,9	14,4	14,7	14,4	15,6
	Hoftebrudd (S72.0-S72.2)	2,2	2,1	2,1	2,0	2,0	2,1

Norge toppe statistikken når det gjelder hoftebrudd, og der Østfold ligger øverst og har holdt seg på dette nivået de siste tre årene. Østfold har flest hoftebrudd av alle fylker, 1,8 per 1000. Halden har flere hoftebrudd enn gjennomsnittet for Østfold med vel 70 innleggelser i de siste årene.

Et enkelt lårhalsbrudd koster i gjennomsnitt ca. kr. 500.000 i behandling og rehabilitering. Det er nærmere 10.000 lårhalsbrudd per år i Norge.

Halden har 2,1 hoftebrudd per 1000 innbyggere. Det er over gjennomsnittet for Østfold og landet.

Trafikkulykker¹⁰³

I 2015 var det 37 trafikkulykker med personskade i Halden. Det var involvert 43 personer med skade og 1 med dødelig utgang. I 2016 var antall ulykker økt til 55, 71 personer ble skadd, og 9 av disse alvorlig skadd, en av disse endte med dødelig utgang. I 2017 var det 42 personskadeulykker med 60 skadde hvorav 2 alvorlig.

Trafikk	Antall trafikkulykker	Politi/ Statens vegvesen	2017	42
			2016	48
			2015	55
	Antall skadde i trafikkulykker	Politi	2017	60
			2016	60
			2015	71
	Antall døde i trafikkulykker	Politi	2017	0
			2016	0
			2015	1

Politiet opplyser at de ser en trend med reduksjon av trafikkulykker med skadde.

¹⁰² Kilde: Kommunehelsas statistikkbank.

¹⁰³ Kilde: Statens vegvesen og Halden politistasjon

Drukning¹⁰⁴

Det var tre drukningsulykker med dødelig utgang i Halden i 2018.

Brann¹⁰⁵

Vi ser en nedadgående kurve når det gjelder branner i Halden.

Antall bygningsbranner, alle brannsteder							
2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
44	39	37	33	24	14	17	23

Ingen er omkommet i brann i Halden i årene 2015 til 2018.

Halden kommune har valgt brannforebygging som et av sine områder i arbeidet med et trygt lokalsamfunn.

Om skader og ulykker

Personskader og hoftebrudd

Halden har høyere andel personskader og hoftebrudd enn gjennomsnitt for landet. Dette medfører økt andel sykehusinnleggelser og oppfølgingstjenester fra kommunen. Hvert hoftebrudd er beregnet til å koste samfunnet mer enn kr. 500.000,- det første året. Ca halvparten er kommunenes kostnader.

En oversikt over hvor og når ulykker inntreffer kan bidra til økt oppmerksomhet for forebygging og mer treffsikkerhet i tiltaksarbeidet. Østfoldhelsa opplyser at Sykehuset Østfold er forespurt om slike opplysninger, men at det ikke er ført slike registreringer.

Hoftebrudd har store konsekvenser for den enkelte, for pårørende og for bruk av samfunnsressurser. Forskning viser at eldre som får et hoftebrudd har store smerter og lidelser og 1/3 dør innen 1 år av ulykken. Mange som rammes får heller ikke tilbake sitt tidligere funksjonsnivå og får sterkt redusert livskvalitet og blir hjelpetrengende.¹⁰⁶

Nettverk Trygge lokalsamfunn¹⁰⁷ er et samarbeid mellom kommuner som arbeider systematisk med folkehelsearbeid og forebygging av skader og ulykker for alle aldersgrupper. Her er det gode eksempler på forebyggende tiltak. I Østfold er kommunene Spydeberg, Rakkestad Våler og Fredrikstad medlemmer. Halden, Trøgstad, Råde og Hvaler er i en prosess mot godkjenning.

¹⁰⁴ Kilde: Redningsselskapet.

¹⁰⁵ Kilde: dsb.no, direktoratet for samfunnssikkerhet og bederskap

¹⁰⁶ Kilde: www.skadeforebyggendeforum.no

¹⁰⁷ Kilde: www.tryggelokalsamfunn.no

Forebygging krever innsats på mange områder og på tvers av fag og nivåer. Fysisk aktivitet hjelper for bedre folkehelse og er forebyggende. Helsedirektoratet gir en rekke forslag til å forebygge mer for å behandle mindre. Sykehuset Østfold har laget en fallforebyggende brosjyre. Videre kan kommunen være i dialog med innbyggerne, frivillige miljøer og selvhjelpsgrupper gjennom frivilligsentralen. Halden har satset på folkehelsesporten bowls som et fallforebyggende tiltak. Det er behov for flere gode fallforebyggende tiltak. Av strukturelle tiltak er rutiner med sikkerhetsrunder i hjemmetjenesten og annet forebyggende utstyr og hjelpemidler.

Ulykker og vold

Et viktig moment til at antall voldssaker har gått ned de siste årene er sannsynligvis politiets tilstedeværelse på riktig sted til rett tid, og samarbeid med serveringsnæring og kommunen.

Trafikkulykker

Halden kommune har en strategi for reduksjon av fartsgrenser i boligområder. Dette arbeidet vil fortsette og antas ha betydning for trafiksikkerheten. I tillegg er arbeidet med utbygging av gang og sykkelveier viktig med tanke på de myke trafikantene.¹⁰⁸ Kommunedelplan for trafiksikkerhet ble ferdig i 2017.

Årsaker til ulykker¹⁰⁹:

- 1) Eldre trafikanter
- 2) Høy fart
- 3) Organisatoriske mangler(bilen som arbeidsplass)
- 4) Møteulykker
- 5) Kjøring i ruspåvirket tilstand
- 6) Kjøring uten bilbelte

Brann

Halden har mye verneverdig gammel trehusbebyggelse som krever ekstra forebyggende tiltak og oppmerksomhet.

Det har også vært flere branner i søppelanlegg i borettslag de siste årene. Halden kommunes brannetat har startet et arbeid i samarbeid med teknisk etat med tanke på å redusere branner i søppelanlegg. Nedgravde søppelløsninger og det å flytte søppeldunkene bort fra husveggene er prioritert i første omgang. nedgravde søppelløsninger er etablert på Damhaugen og på sydsiden. Det er planlagt slike løsninger også for Banken og på Sørhalden.

¹⁰⁸ Kilde: Statens vegvesen

¹⁰⁹ Kilde: Statens vegvesen

Mål 12 Bærekraftig forbruk og produksjon

Bærekraftsmål 12 handler om å sikre bærekraft i produksjon og i forbruket. Man skal gjøre mer med mindre ressurser.

Maten som kastes årlig i Norge tilsvarer det årlige matvareforbruket til 900 000 mennesker

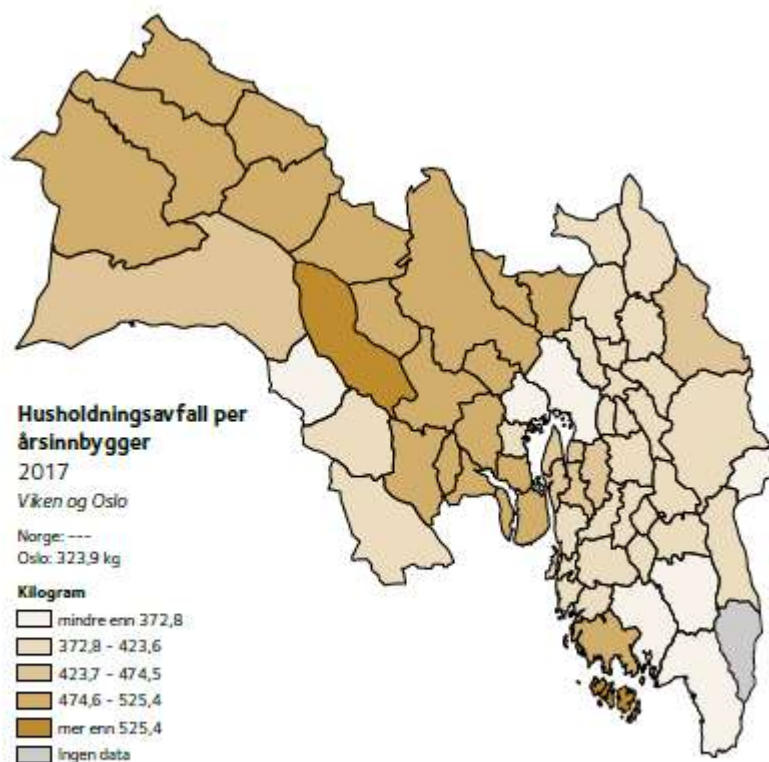
I Norge er det flere initiativ for å redusere matsvinn og mengden matavfall. Initiativene har i hovedsak vært pådrevet av næringsmiddelindustrien. Norske myndigheter signerte 2017 en intensjonsavtale med aktørene i matverdikjeden om å halvere matsvinnet fram mot 2030. Som følge

av intensjonsavtalen skal Norge utvikle et rapporteringssystem for hele matproduksjonskjeden som vil gjøre avfallsstatistikken mer nøyaktig. I Halden kommune pågår et eget prosjekt for på redusere matsvinn.

Avfallshåndtering

I 2018 kastet husholdningene i Norge i gjennomsnitt 411 kilo avfall per innbygger. Toppnivået var i 2014, da det ble kastet 441 kilo per innbygger. Siden den gang har mengden husholdningsavfall per innbygger sakte men sikkert blitt mindre. 41 prosent av husholdningsavfallet i Norge ble levert til materialgjenvinning i 2018. Dette er betraktelig under EU-kravet om 50 prosent materialgjenvinning av husholdningsavfall og husholdningsliknende avfall innen 2020.¹¹⁰

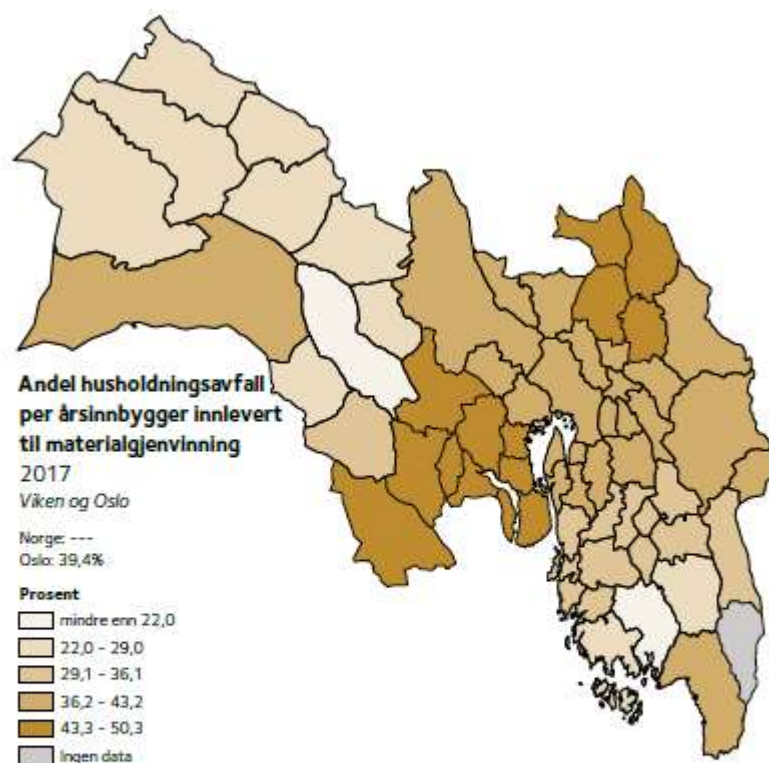
Husholdningsavfall per årsinnbygger 2017 (kg)¹⁰⁹

Kilde: SSB tabell 12241

¹¹⁰ Viken fylkeskommune, «Vi i Viken»

Andel husholdningsavfall per årsinnbygger som ble innlevert til materialgjenvinning inkl. biologisk behandling, 2017¹⁰⁹

Kilde: SSB tabell 12241

Mange hyttekommuner skårer svært lavt på denne oversikten. Det er mulig å anta at hyttebesøkende kildesorterer husholdningsavfallet sitt i mye mindre grad enn den faste befolkningen i disse kommunene.

DEL 5

Mål 17 Samarbeid for å nå målene

Dette målet handler om å styrke gjennomføringen av målene, og etablere og fornye partnerskap på alle nivåer. Samarbeid er avgjørende for å lykkes i gjennomføringen av de øvrige bærekraftsmålene.

Tverrsektorielt samarbeid, deling av kunnskap, deling av forskning, innovasjon, dele erfaringer og etablere partnerskap er noen stikkord.

Halden kommune samarbeider med mange aktører, og nye muligheter kommer stadig. Det er viktig å være proaktiv på dette området for å jobbe målrettet mot bærekraftsmålene.

Næringslivet, fylkeskommunen, fylkesmannen, statlige organer og frivillige lag og organisasjoner er samarbeidspartnere for å nevne noen. For å lykkes i samarbeidet må kommunen mobilisere ressurser til arbeidet. Samarbeidet må også være likeverdig. Kommunen må være god på samarbeid og på å være bindeledd mellom de lokale, regionale og sentrale nivåer for å skape utvikling.

Kommunal planstrategi

Plan og bygningsloven skal «fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner» (pbl. §1-1). Gjennom arbeidet med bærekraftsmålene i 2020, særlig gjennom regional planstrategiprosess, vil politikere og administrasjon få nye måter å se Halden kommune på.

Kommunal planstrategi er det eneste obligatoriske plandokumentet kommunen er pålagt å utarbeide (pbl. § 7-1). Kommunal planstrategi tar opp kommunens sentrale utviklingstrekk og utfordringer og drøfter hvilke av disse som er egnet for vurdering og løsning gjennom planlegging.

Regjeringen legger hvert fjerde år fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet. De nasjonale forventningene skal følges opp i kommunens arbeid med planstrategier og planer, og legges til grunn for statlige myndigheters medvirkning i planleggingen.

Det at vi nå har lagt opp statistikkgrunnlaget etter bærekraftsmålene vil bidra til at det er en sammenheng i kjeden fra statlige myndigheter ned til planer som blir utarbeidet i kommunen.

Halden

Folkehelseprofilen er et bidrag til kommunens arbeid med å skaffe oversikt over helsetilstanden i befolkningen og faktorer som påvirker denne, jmf. lov om folkehelsearbeid. Også andre informasjonskilder må benyttes i oversiktsarbeidet, se figuren nedenfor.

Statistikken er hentet fra Kommune- og fylkesinndelingen per februar 2020 og er basert på kommune- og fylkesinndelingen per 1.1.2020.

Utgitt av
Folkehelseinstituttet
Postboks 222 Skøyen
0213 Oslo
E-post: kommune@fhi.no

Redaksjon:
Camilla Støttenberg, ansvarlig redaktør
Else Karin Grønhoft, fagredaktør
Fagredaksjon for folkehelseprofiler
Idékilde: Public Health England
Illustrasjoner: FHI og fototyper.no

Artikkelen på midtsidene er skrevet i samarbeid med
Helseforetaket.

Bokmål

Beth 2502200922.2802201225.2502200922.2802201225.28/02/2020 13:34

Nettside:
www.fhi.no/folkehelseprofiler

Noen trekk ved kommunens folkehelse

Sosialt bærekraftige lokalsamfunn er temaet for folkehelseprofilen 2020. Temaet gjenspeiles i indikatorer og figurer.

Indikatorerne som presenteres er generelt valgt med tanke på helsefremmende og forebyggende arbeid, men er også begrenset av hvilke data som er tilgjengelige på kommunenivå. All statistikk må tolkes i lys av annen kunnskap om lokale forhold.

Befolkning

- I aldersgruppen 45 år og eldre er andelen som bor alene høyere enn i landet som helhet.

Oppvekst og levekår

- Andelen som bor i husholdninger med lav inntekt, er høyere enn i landet som helhet. Lav husholdningsinntekt vil si at inntekten er under 60 prosent av median husholdningsinntekt i Norge, og at brutto finanskapital er under 1G. I Kommune- og fylkesinndelingen finnes det også tall for lavinntekt der medianinntekten i kommunen er brukt som grense.

Miljø, skader og ulykker

- Konsentrasjonen av fint svevestøv som befolkningen i kommunen er utsatt for, er ikke signifikant forskjellig fra nivået for befolkningen i landet som helhet. Tallene er basert på modellen som brukes i varslingstjenesten «Luftkvalitet i Norge».
- Andelen ungdomsskoleelever som oppgir at de er med i en fritidsorganisasjon, er lavere enn landsnivået. Tallene er hentet fra Ungdata-undersøkelsen.

Helserelatert atferd

- Andelen ungdomsskoleelever som oppgir at de er lite fysisk aktive (andpusten eller svett sjeldnere enn én gang i uka), er ikke signifikant forskjellig fra landsnivået. Tallene er hentet fra Ungdata-undersøkelsen.

Helsetilstand

- Forskjellen i forventet levealder mellom de som har grunnskole og de som i tillegg har videregående eller høyere utdanning, er ikke signifikant forskjellig fra landsnivået. Forskjellen i forventet levealder mellom utdanningsgruppene er en indikator på sosiale helseforskjeller i kommunen.

